

UNIVERSUL LITERAR

ADAM BALȚATU: CHIP DE COPIL

Melancolie de zăpadă

Tristețe și îndoială ;
Despre oameni de mult nu mai știu nimic,
decât că îi văd trecând.
Geamul care nu păstrează
nici o taină din afară
îmi arată cum trec, cum ninge,
Cât e de gol !
Zăpada ca inima, ca lâna mieilor de Paște,
Alți copilași cu sania
duc copilăria mea pe zăpadă.

Din când în când scap vânturile
Și sar gardul și se împiedică de crengi
și cad, vârtejuri.

Sunt singur ?
Dumnezeu e departe,
sau s'a apropiat de pământ
până și-a respirat barba albă
și răceala dreptății peste relele și bunele toate ?
Moartea a venit până la prag
și s'a oprit, că n'a cutezat,
dar inima se teme între gratii
pomenind de o seară fără mâine.

FLORICA MUMUIANU

Nostalgii românești...

D-LUI OVID DENSUȘIANI

O, strălucirea toamnei de-atunci, când am plecat !..
In ochi și'n aer, aur —, pe ramuri chilibar,
In coșuri piersici blinde cu mirosul amar
Și pelița asprită de puful lor brumat ;

Gutii și grele pere ; nuci verzi și dulce coarnă —;
Mustosul, aromatul podgoriei belșug,
Încet părea că razele's buze, care sug,
Din sîinii grei de fructe, spre ele ce se'ntoarnă...

Vădarele de lemne 'ncărcate ce soseau
Greotice'n scîrșitul de osii monoton ;
Și arborii cu galbeni pe ramuri fără svon,
In așteptări de vînturi, care întirziau,

S'aducă prevestire de ceață și de ploi..
Și orizonul, văzul, lăsîndu-l să-l pătrunză —;
Și omul, care însuș n'avea să mai ascunză
Nimica pentru sine din tot ce sîntem noi...

...Apusurile roze și răsăritul lunii
Pe clăile de aur nostalgice apărînd —
Și inundînd pridvorul, în care-am stat visînd —
Și cuiburile goale, ce părăseau lăstunii...

Magia tristă-a toamnei atît e de frumoasă !..
Fiorul amintirii nicicînd mai straniu nu-i..
Vreodată, mai aproape, va fi de harul Lui
Mireasmă-a unei jertfe — și jertfă mai pioasă ?..

...Așa o port în suflet — și astăzi, ca și ieri —
Melancolia dulce a toamnei de la noi :
Fuior, din care'n surul oraș de ceji și ploi,
Torc borangie de vise și vis de primăveri...

MIRCEA GHEORGHIU

Paris, 1926.

Exil postum *)

În apa moartă-a serej amurgul a murit —
Și'n suflet pierde umbra trecutului cernit ;
Iluziile plîpînde vor fi reci flori de scrum —
Ca doi copii pleca-vom pe al tăcerii drum.

În agonia serej când roze cad din cer
Și'n suflet când avîntul spre viață e stingher,
O, soră a durerii, înflorai, ca'n vis,
Să n'ascultăm trecutul ce geme'n noi închis.

Nu tremura, sfielnic, întinde-mi mîna albă ;
Pe ochi-ți trîști, de noapte, cad amintiri în salbă,
În părul tău de soare se-animă stele reci —
Te pleacă pe-al meu umăr și'n visu-mi toată treci.

Imaterială, trece ființa-ți sfîntă'n mine
(Vezi, îngeri și ei zboară prin sferele divine) ;
O, soră-a bucuriei, în clipa-aceasta rară
Nu poate fi durere ce'nvinșă să nu piară.

În sbor strivi-vom neaptea, ca zori de înfînit
În suflete ca roua

Si laur nemînjit
Umbrî-va fruntea albă, mai albă printre crîni —
Doi exilați în suflet, fugind de noi, streini...

Cad stelele zăpadă pe drumuri înstelate —
Și din adînc pămîntul zadarnic vremea bate ;
O, soră-a veșniciei, mai albă printre crîni,
Noi vom cânta exilul, încununăți cu spîni...

ALEXANDRU COLORIAN

*) Din volumul *Preludii în zori*, care va apărea.

Sufletul lui Faust

de SYLVIVUS ROLANDO

Când Faust ajunge la limanul pribegiei lui hotărâte, își încredințează sufletul potrivit învoiei, lui Mefisto. Și Mefisto aducându-l în locașul luminos al judecării din urmă, îi zise:

— Prietene, o viață întreagă ți-am îndreptat pașii și ți-am înarmat mâna! Te-am purtat prin toate coclaurile unde învelită în mizeria și durerea unora, se găsește fericirea altora! N'a fost ascunzătoare cât de dosită, n'a fost tufiș cât de mic, n'a fost cuib cât de ferit, pe care tu să nu-l scormonești cu vârful spadei, sau cu ascuțișul condeiului, sorbind apoi stropul de fericire ascuns ție... Dar în ceasul acesta, puterea mea s'a topit cum se topește plumbul virtuții la scânteia ispitei, cum dispăre pustiul anahoretului la zămbetul de față. Ne găsim la răsruce din urmă!... Privește!... La dreapta e raiul, la stânga iadul, iar dincolo de granițele lor începe neființa!... Și acum alege!...

Sufletul lui Faust avea răspunsul întocmit.

— Când învoala-i dată, alegerea-i ușoară!...

— Nu, glăsu Mefisto, aici la pragul judecării orice învoială cade... Ești dezlegat dar grăbește-te... La a doua cantare a cocoșului eu voi pleca și tu rămâi fără ajutorul meu din urmă!

Sufletul lui Faust se prinse într'un fior cu totul nou. În viață cunoscuse, ce-i drept, toată gama senzațiilor, care alcătuiesc fiorul, de la larga vibrație a cupei cu otravă până la tremurul subtil al mișcării și al culorii, încercase cu înfrigurare răspunsul dător de bucurie și de decepție al alambicului, simțise ușurința și greutatea gestului de a străpunge inima dușmanului și gustase cu luxură și cu remușcări pofa acerași și totdeauna nouă a unui alt trup de fecioară. Dar în fața judecării celei mari și lipsit de sprijinul diavolului, se simți pierdut.

Mefisto îi îndemnă:

— Timpul trece și tu întârzi...

— Mi-e frică, șopti Faust.

Diavolul râse cu mulțumire...

— E drept! Judecata de apoi e înfricoșătoare... Și e înfricoșătoare pentru că întâia oară sufletul are porunca să alege singur. Judecata de apoi e judecata, pe care sufletul și-o face singur!... Acum nimic nu e simplu, decât îndemnul de a alege. Și fiindcă doar conștiința liberată de poverile vieții eroiste singură cale sufletului, cumpănește greu pasul pe care-l faci.

Faust se rugă cu umilință:

— Stăpâne, un ultim ajutor! Când sufletul mi-e în așa impas la tine alerg și pentru cea din urmă oară! Lămurește-mă măcar prin gilde, dacă nu poți altcum, calea aleasă de ceilalți!...

— Ca să înțelegi răspunsul meu, cunoaște mai întâi puterea ultimelor locașuri. Viața adevărată, pentru care trăim din de până acum a fost doar o pregătire abia aci începe! Raiul ca și iadul, sunt produsul eufetului omenesc în funcțiune de conștiință! În rai e viață veșnică, în iad la o mie de clipe sufletul capătă pentru o clipă, o nouă întruchipare pământească!... Și acum ascultă!... Raiul e locașul perfecțiunii! În el totul e cunoscut și fiecă element e prețuit prin măsură și analiză. Razele soarelui sunt numărate, lumina nopții e o formulă matematică, pământul e cântărit cu miligramul, iar firimentul preschimbat în moriști de energie. În

rai parfumul unei flori e o necuviință și sunetul de harfă o batjocură!... Acolo se găsește palatul de cleștar, de ghiță și de fildes, unde rațiunea tronează între statuile îngâmfării, ale amorului propriu și ale neputinții!... Căci în rai totul se cunoaște, dar nimic nu se poate! Acolo e bătrânețe prin tinerețe neschimbată și moarte prin viață veșnică! Tu suflete sbucănat, te vei împietri în cunoaștere deplină și așa vei rămâne la infinit!...

În schimb în împărăția mea, legată cu pământul într'un sistem continuu, totul e mărginit... fericirea prin durere, știința prin neștiință și tinerețe prin moarte, căci la o mie de clipe, una pe pământ o trăiești! Dar din focul acestei mărginiri se călesc pedoabele cele mai prețuite ale omenirii: mila din necunoaștere, iubirea din durere și resemnarea din moarte!

— Așa vrea să știu mai mult Stăpâne! Răspunsul nu-i înreg!

— Prietene, re-lu Mefisto, ascultă atunci mai departe... În rai sunt sufletele oamenilor mândri, care întreaga lor viață au înșelat după mărire! Acolo se găsește nesățosii, care pentru un strop de glorie înfig spada în trupurile celorlalți și nenorociții, săraci cu duhul, care pentru smintea unui nume, nu prege.ă nici la ei însuși. În rai trăiesc spre veșnică pedeapsă cavalerii perfecțiunii și stegarii batjocurii, neputincioșii otrăviți de propria lor neputință, martirii roși de bucuria celorlalți și uscații indignați de căldura lacrimilor; apoi viermănoșii cerșători ai laudelor, cuminiți ce se flagelază în lume, mironosiți cu gâdul ca pumnalul, pustnicii purtați de fătărnicie și învățați, ce storce o minte seacă și un suflet de venin. Raiul e popasul cel din urmă la care sosese judecătorii siguri pe judecata lor și criminalii tari pe crima înfăptuită, bogații nemilostivi, care au aruncat căinilor fărâmele ospe-

țelor și săracii neputincioși să cunoască durerea ascunsă sub purpură și vison, amanele perverse ce și-au ucis amănții și fecioarele cumini care doar pentru pomenirea cinstei lor, au ținut de veghe candela curățeniei!... Raiul e locașul oamenilor cu conștiința tare! Crezând că viața doar lor le-a fost hărăzită, ei s'aruncă cu lăcomie în valul hănișcat al cunoașterii depline, vrând să știe cât de mare le-a fost rostul în trebile pământului și dacă suferința celorlalți a fost la nivelul urii lor! Cruntă e pedeapsa smintelii lor!... În schimb în iad sunt sufletele oamenilor simpli, aci se găsește sufletul vameșului pocăit și al văduvei milostive, sufletul femeilor păcătoase omorite cu pietre și al fecioarelor nebune, cărora pentru o nebuie li s'a stins candela curățeniei. Aci sosesc fiii rătașiți spre a-și găsi părinții și amănții despărțiți spre a se iubi în voie. În iad gândesc, spre bucuria altora, sufletele cuminiților cu remușcări pentru cuminițenia lor, rătașesc misticii, pentru care rațiunea a fost o povară și așteaptă spre reîntrupare, sufletele păcătoșilor sublimi, care au putut ierta de șaptezeci de ori câte șapte. Iadul e locașul oamenilor cu conștiința slabă! Mare e bucuria pregătirii lor!...

— Dar locașul neființei? Nimeni nu l-a ales?

— Ba da! Dar de când s'a pomenit lumea numai două suflete au îndrăznit să-i treacă pragul... Cel dintâi a fost sufletul unui om care și-a omorât fratele, pentru că fumul sacrificiului său nu se îndrepta la cer! Era un om bun și totuși și-a omorât, pentru un necaz fratele. Cel dealdoilea, a fost sufletul unui om, care cu o sărutare și-a trădat prietenul! Și el era un om bun și totuși și-a trădat, pentru o femeie, prietenul!

— Dar pentru ce numai ei doi și-au ales locașul neființei?

— Pentru că au fost singurii oameni cu conștiința întreagă.

În clipa aceea începu să se audă un șgomot prelung și sălbatic, atât de prelung încât părea intrat în infinit și atât de sălbatic, cașicum ar fi fost rupt din țipetele a mii de cetăți scufundate

A. BALTAȚU: PEISAJ

Mânăstirea

O seră cu flori rare
Ce-și scutură petală de petală;
Și mor curate și bizare
Exoficele flori.

Și din parfumul lor îmbătător
Își fac beteala aurie
Pe fruntea pală —
Și capul trist
Pentru zina când au să fie
L'altar miresele lui Christ. —

NINA A. CHINIAN

deodată în toată orgiilor și al voluptăților supreme, un sgomot care depășind jocul închipuirii omenești înspăimântă chiar sufletul scos din marginile simțurilor. Apoi aleluia lui începu să se lănuiească!... Urite ca de oameni, căroră li se smulge încheieturile, țipete ca de femei, căroră li se spintecă copiii, serășniri de dinți ca la chinuții cu gura ferceată, hohotiri, răsete, plânsete blesteme, plesnete, sosiau deslușit una câte una și toate în tocmoala aceluiaș sgomot prelung, îngrozitor și sălbatic, ce și cum trarea ar fi ieșit deodată și ar fi urlat prin fiecare val.

Un fan gros, cu miros de pucioasă îl înconjură din toate părțile, iar prin păla lui se putea vedea fiecare stea preschimbată în rug aprins. Faust se sperie în fața monumetului viu al durerii. Diavolul îl liniștea:

— Incepe judecata! Sa dai drumul zăgăzurilor ce înconjoară pământul! Nu te speria! Vaiețele și serășnirea dinților nu vin din iad, ci de pe pământ! Aseculă-le bine căci ele sunt măturile și dovezile liberii tale judecăți! Aseculă-le bine, căci atâtea vreme cât ai trăit acolo, nu le-ai putut auzi!

Faust prinse a asculta. Dar prin potopul de dureri, el începu să audă, la început încet, apoi tot mai deslușit cuvintele unei rugăciuni, care se înălțau liniștit ca un cântec de orgă într-un templu asediat, cănd ca o floare de câmp, ce irumpe prin răvășirea brazdelor, senin ca o rază de cureubeu, prin cerul și marea prinse de înmăncarea norilor.

Cugetul lui Faust fu stăbătit de fiorul nebulii:

— Cine îndrăznește, cine mai poate acum să se roage?

— Rugăciunea vine din iad, răspunse diavolul. E un nebul, care altădată a fost ținut pe cruce. Acum la fiecare judecată, El imploră clipele să treacă, vrând să încercă mai repede pe pământ, spre a fi din nou crucificat.

Vaiețele urmau tot mai multe, tot mai grele.

Faust se înfurie.

— Dar raiul? Ce face raiul? Ce zice el la auzul acestor dureri?

Diavolul zămbi:

— El stă nemșcat, impietrit în perfecțiune!

Toemai atunci cocoșul cântă pentru cea dintâia oară.

La această veste, sufletul lui Faust se luminează de cea mai mare bucurie simțită cândva, bucuria liberei judecăți. El strigă cu putere:

— Sunt al tău, Stăpâne! Desfășoară mantia gândurilor tale, căci pe ea vreau să pogor în iad...

SYLVIVS ROLANDO

Decembrie 1926, Cluj.

DIN LITERATURA DANEZĂ: JENS PETER JACOBSON

Moartea lui Ulrik Christian

— „Dom'le, dom'le, cu glasul înecat de plâns îți strig și mă rog de dumneata: în-etează de-a mai blestema și de-a mai înjura, în halul acesta: gândește-te că securea e înălțată în rădăcina capacului vieții dumitale; și curând copacul va cădea la pământ... Învinge nenorocita încă-păănare ce-ți stăpânește sufletul și aruncă-te, pocăit, cu rugăciuni fierbinți, la picioarele Mântuitorului nostru!”

Atunci când preotul, confesorul regese Hans Didrichsen Bartskaer, prjase a vorbi, Ulrik Christian se ridicase în cot la căpătâiul patului; iar acum, amenințator, arăta usa cu degetul:

— „Afară! Popă spurcat! Afară! Ieși! Nu mai pot îndura!”

— „Precă bine, dragă dom'le, — urmă preotul, — dacă desnădăduiești de-a te mântui, pentrucă muntele păcatelor dumitale e peste măsură de mare, ascultă atunci ceea ce-ți spun eu cu dragă inimă: izvorul harului dumnezeesc este nesecătuit!”

— „Afurisitule, n'auzi să ieși afară? — tipă Ulrik Christian, strângând din dinți. — Una! Două!”

— „Și chiar dacă păcatele ți-ar fi roșii ca sângele, de ți-ar fi roșii ca purpura încreșcă...”

— „Piei, Satană!”

— „Dumnezeu tot ar putea să te scoată neîntinat, neîntinat ca o floare a Libanului!”

— „Pe slănuț-Satana și pe toți ingerii lui cei sfinți!” — răcnii Ulrik Christian, sărind jos din pat; și desprinsă o sabie de pe panoplia atârnată în perete, aruncându-o împotriva preotului, dar aceasta fugise iute în oda de alături, trăgând așa după el. Ulrik Christian dădu să se năpustească spre ușă, furios; și căzu, sleit de puteri, la pământ, trebuit să-l ducă iarăși în pat; dar ținu sabia lângă el.

Restul după amiezii trecu într-o tihnă somnoroasă: n'avea dureri; iar slăbiciunea domoală și pironitoare ce se lăsase asupra-i, îi dădea o senzație plăcută, ca de înzdrăvenire. Zăcea ținut și se uita la petele luminoase care pălpăiau printre firele perdelei dela ferestra; număra inelele negre dela zăbrele. Când și când zămbea satisfăcut, gândindu-se la chipul cum îl dăduse afară de preot; și se necăjea doar când infirmiera Ana Skomagers stăruia de ei să închidă ochii și să caute să adoarmă.

Puțin după miezul zilei se auzi cineva bătând tare în ușă; și în această clipă usa se deschise, intră parohul dela Sfânta Treime, magisterul Jens Justesen.

Era un bărbat înalt și spătos, cu o față grosolană dar voinicească, cu părul scurt și negru, cu ochii mari adânciți în fundul capului; se apropie numai fecăt de pat și spuse răspicat: — „Bună ziua!”

De îndată ce Ulrik Christian văzu că se apropiase jar de patul său un preot, se înfurie atâtea de tare că tremură din tot corpul; înjura și afurisea: ocări de tot felul îi năpădeau pe gură împotriva parohului, împotriva Anei Skomagers, care nu voia să-i dea pace, împotriva Dumnezeului din cer și împotriva tuturor celor sfinți.

— „Și taci odată, sârmane muritor! — se răsti domnul Jens. Așa se cuvine să vorbească un om care-i cu un picior în groapă? Mai bine te-ai folosi de această sovăitoare flacără de viață pe care ți-o mai simți în suflet, ca să te în-pacei cu Dumnezeu, în loc să te războ-

iești astfel cu aproapele! Te porți ca făcător de rele, ca un oenaș. — așa porți! Ca unul din aceia care, știind căsănda i-a fost rostită și văzând că va mai putea scăpa de seturea gâde care-l așteaptă, izbucnește în amertări smintite și în înjurături spurcate, dar gândul nemerniceii și al neputin sale îl face să vorbească astfel! Blesmă voind să-și dea curaj, se silește; mai plutească pe marea animalicii și nici, în care-i gata să se încece, cantă stea cu capul sus, agățându-se de neir aiea lăuntrică ce-l înșepenește ca pe paralizie, de desnădăduia-ți pocăire re-i înlănțește ca pe-un rob! Căci: ceasta este pentru el adevărata realitate: realitatea în care se încearcă de care se teme mai tare ca de moare și de chinurile ei!”

Ulrik Christian rămase să asculte până ce seose de sub pătură sabie dar atunci izbucni: — „Bagă de seam burtosule!” — și dădu să lovească domnul Jens; dar acesta se feri la tîr cu cartea de rugăciuni ținută.

— „Și isprăvește-o, omule, odată, acest soi de glume ce-ar sta bine un lacheu!” — îi spuse batjocoritor, în săși piardă cumpătul. Nu's demne m de dumneata, nici de mine... Ascultă — urmă, întorcându-se către Ana Skomagers — mai bine du-te de-acum lasă-ne singuri!”

Ana ieși: parohul își apropie scaun de pat; iar Ulrik Christian puse sabie pe perina de puf.

Și domnul Jens prinse iarăși a vorbi cu frumusețe și convingătoare a vinse: vorbi despre păcat și despre pe deapsa carei urmează, despre iubire lui Dumnezeu pentru fiii oamenilor; despre moartea Lui pe cruce.

În vreme ce preotul vorbea, Ulrik Christian se juca cu sabia, astfel că lămina străfulgera cu scilipiri repezi lăma lucioasă, apoi se apucă să înjur și să îngâne frânturi de cântece obscene, ori să-l intrerupă cu întrebări joare; dar domnul Jens nu se lăsă tulburat prin aceasta și-și urmă discursul urmă să predice asupra celor șapte a vinse ale lui Cristos pe Cruce, asupra Sfintei Cuminicături, asupra iertării păcatelor și bucuriilor veșnice din cer.

Ulrik Christian se ridică în capul a celor și se uită tîntă în ochii domnului Jens: — „Toate astea's minciuni — mi-ai mi sfruntate!”

— „Diavolul să mă ucidă, aici, așa cum sunt dacă toate acestea nu sunt adevărate!” — exclamă parohul. „La fiecare vorbă un adevăr veșnic!” — și bătă cu pumnul în masă, astfel că și clițele și paharele se răsturnară vâlmășag, zornăind; sări în picioare; se în-ținse spre el și spuse cu glas dojenitor — „Ai merita ca, în dreapta-mi mână să-mi scutur pulberea călzarilor mele; să mă duc, să te las aici singur, pradă sigură a Satanei și a împărăției sale căci acesta — fără îndoială — îți va fi sfârșitul. Ești unul din aceia cari, zi de zi, pironesc cu noui lovituri pe Domnul nostru Isus pe cruce, — în vreme ce-i adestă geunule de foc ale lăchului. Vai, nu-ți bate joc de această grozavă vorbă lădu! E o vorbă care închide în ea un nesfârșit foc de chinuri: o vorbă care închide în ea tot tipătul sfâșietor al a sândiților la cazna veșnică, când se răsucesc în spasmul pătimirii lor! Vai! mai mari — mult mai mari — decât și le poate închipui omul sunt chinurile a

se îndură acolo! Dacă un om ar muri sub roata de tortură, simțind în carne împunsăturile groaznice ale tășurilor înșoșite în foc și dacă acel om, murind, s-ar trezi în mijlocul flăcărilor Iadului, — vai! cum ar mai plânge locul torturii sale! Amare sunt biciuiriile și bolile pentru carnea omului, când îi trece prin tot corpul un vânt de chinuri, sub care îl dor toate firele de mușchi, iar mușchii i se întind de par'că ar vrea să plesnească: când e cași cum un foc usturător ar arde în măruntaiele vieții și cași cum niște dinți sfâșietori i-ar roade măduva; dar chinurile Iadului sunt ca o vițoroasă vijelie nesfârșită de dureri, astfel că toate măduarele par a se frânge, tărite într-o vultoare de pătimire, fără funt, fără capăt: o singură vițoroasă vijelie de dureri este Iadul în veșnicia veacurilor: căci așa precum valurile se abat asupra malului, unul după altul, fără încetare și, când unul se dă îndărăt, altul i-a și luat locul, — tot așa sunt acolo împunsăturile care se afundă arzând în carnea sfâșiată, una după alta, fără încetare, fără de răgaz. Într-una!"

Bolnavul își roti ochii în preajmă, pierdut: — „Eu n'am nevoie de nimic! — îngână. N'am nevoie de nimic: ce mi pasă mie de Iadu' ori de Raiu' tău? vreau să mor, să mor — și nimic mai mult!"

— „Da! ai să mori! N'avea grijă! Dar în fundul întunecosului gang ai morții sunt numai două uși: una se deschide spre desfătările cerului: cea de-a doua spre prăpăștiile Iadului: alta nu mai este: nici una!"

— „Ba da, Părinte, mai este una! Mai este una: nu-i așa? Părinte! Răspunde! Nu-i oare acolo și un mormânt: o groapă adâncă, pentru cei ce în viață au umblat de capul lor: o groapă neagră, adâncă, care se adâncește în nimic, după tot micul lumii?"

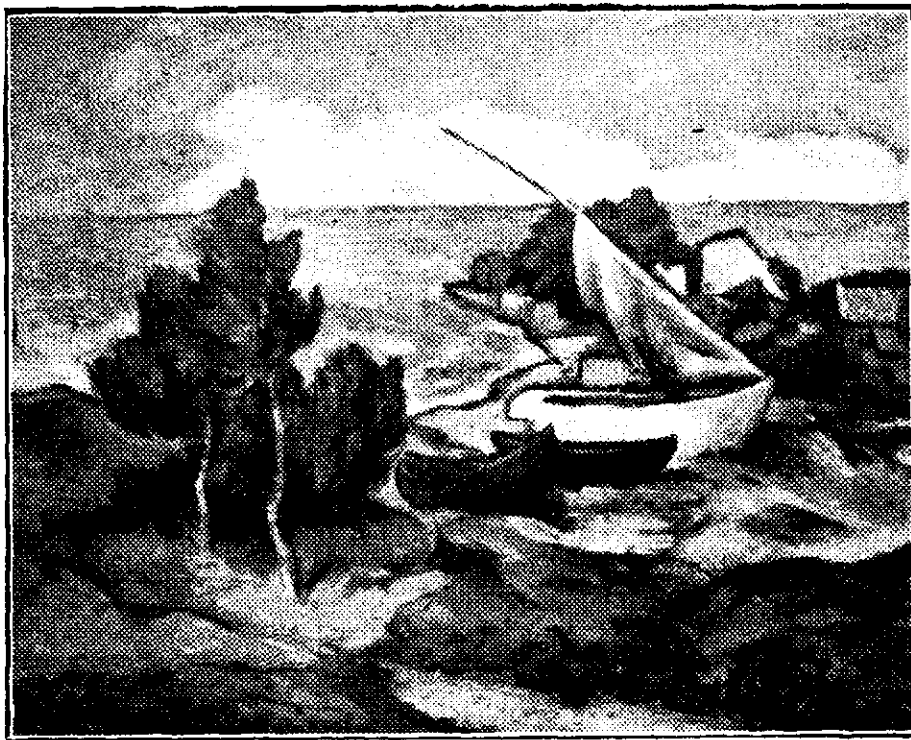
— „Acei ce-au voit să umble astfel, de capul lor, și-au îndreptat pașii, fără să știe, spre împărăția Satanei! norodul lor se învălmășește la porțile Iadului: oameni de seamă și de rând: bătrâni și tineri: și se înghesuiesc, se lovesc ca să se oprească pe buza prăpastiei pe care-o văd căscându-se în fața lor, și tipă și se roagă și invoacă: invoacă pe acel Dumnezeu a cărui cale n'au vrut s'o urmeze, pentruca, acum, să-i mântuiască. Și urletele prăpăștiilor, urcând, se involbură asupra capetelor lor: iar ei se răsucesc de groapă și de chin: dar porțile Iadului — fără îndurare — se închid în urma lor, așa cum se închide valul peste inecatul ce coboară în adânc!"

— „Nu cum-va i-o născocire a dumitale? Ia spune! Pe onoarea numelui ce porți: e, în aceste vorbe, și altceva de cât o născocire?"

— „Da: este!"

— „N'am nevoie de nimic, n'am nevoie. Nu mi pasă de Dumnezeu vostru: nu vreau să mă duc în Raiu vostru: vreau să mor și-atât! Numai să mor!"

— „Atunci mori și du-te — du-te la locul de chin al veșnicilor osândiți: — du-te acolo unde valurile nesfârșitei mări de pucioasă topită și dogoritoare se năpustesc asupra cetelor de nenorociți, — unde oamenii tresar în zvârcolirile înfiorătoare ale spasmului lor și, deschizând gură afară din valurile incropite, ca să răsuflă, înghiț — în veșii veacurilor — numai limbi pălpăitoare de flăcări în gâtjeurile lor arse! Le văd trupurile tăciund încoace și'ncolo, risipite, ca niște pescăruși albi, ce nuși mai găsesc loc, de-asupra mării, ca niște improșcături de foc luate pe sus de furia vijeliei: iar țipetele lor, înălțându-se la-o-altă, par ca urletele pământului,

A. BALȚATU: PEISAJ MARIN

când cutremurul îi scormonește măruntaiele: pătimirea lor e fără nume. Vai! de-ar putea inima mea să te scape prin rugăciunile sale, sărman păcătoare! Dar harul dumnezeesc, — văd bine — si-a ascuns fața înainte-ți, soarele îndurării a apus pentru tine!"

— „Dacă-i așa, ajută-mă! Ajută-mă atunci, Părinte! — tipă Ulrik Christian. De ce ești popă, dacă nu mă poți ajuta? Roagă-te! Roagă-te, în numele lui Dumnezeu! Ti-am amușit rugăciunile pe buze? Sau dă-mi pâinea, dă-mi vinul tău, de-i adevărat că în ele, după cum se spune, stă mântuirea, în pâine și în vin: sau, și astea, nu's decât minciuni: minciuni neobrazate? Nu vreau să mă târăsc în fața Dumnezeului tău, ca un copil pocăit! El este atâta de puternic, atâta de nedrept în țaria lui, atâta de sfâșietor de puternic! Fă! pe Dumnezeu tău să fie bun: să fie bun și cu mine! Iată, privește: mă aplec, mă aplec: nu mă mai țin picioarele!"

— „Roagă-te!"

— „Da, vreau să mă rog: vreau să mă rog atât cât va fi de-ajuns, da — și îngenunchez pe pat, încercușând mâinile pe piept: — „E bine așa?" întrebă și se uită spre domnul Jens: — „Acu ce trebuie să spun?"

Parohul nu răspunde.

O clipă Ulrik Christian rămase așa, cu ochii ațintiți și larg deschiși, ațrânși de-o flăcără roșie de friguri: — „Vai de mine, Părinte! nu mai găsesc cuvinte!" — suspină. „Isuse Cristoase, toate cuvintele au amușit în mine!" — și se prăbuși în pat, plângând.

Apoi, de-odată, sări din nou în sus, puse mâna pe sabie, o frâuse dintr-o încordare și strigă: — „Isuse Cristoase, iată, mi-am frânt spada!" — și țină cele două frânturi scilpitoare ridicate în sus: — „Iartă-mă, Isuse, iartă-mă!"

Acuma parohul îi adresa cu duioșie cuvinte de împăcare și se grăbi să-l pregătească de moarte, căci totul lăsa să se vadă că aceasta n'avea să mai zăbovească.

Apoi domnul Jens chemă înapoi pe Ana Skomagers și plecă.

Deoarece boala de care suferea era socotită drept molipsitoare, nici unul dintre cunoscuți nu era primit în odaia lui: doar jos, într-o încăpere de lângă scară, stăteau adunați, împreună cu câțiva cavaleri și cu doctorul Casei Regale, vre-o patru-cinci prieteni și rude, ca să primească persoanele dela Curte și din aristocrație, pe ambasadori, pe ofițeri și autoritățile care veneau să afle știri. În odaia bolnavului, liniștea era deci netulburată și Ulrik Christian se văzu iarăși singur cu Ana Skomagers. Încet-încet se lăsă negura nopții.

Ana punse câteva lemne pe foc, în vatră; aprinse două lumânări, își scoase cetera de rugăciuni și căută să se așeze pe scaun astfel ca să stea cât mai bine: apoi își trase scufia pe ochi și adormi între.

Afară, în sală, era un infirmier și un servitor, gata la orice chemare. În cazul că s-ar fi întâmplat ceva: stăteau înținși pe jos, lângă fereastră și se jucau cu zarul pe-o rogojină, ca să nu facă zgomot: erau atâta de cufundați în jocul lor, încât nu prinseră de veste că cineva se strecură prin acea încăpere: auziră numai — după ce acela trecuse — scârțâitul ușii care se închise în urmă-i.

— „Doctoru!" — spuseră și se priviră, înspăimântați.

Pe câtă vreme, fusese o copilă: Maria Grubbe.

Ea se apropie de pat, încet, fără să scoată vre-un cuvânt: și se aplecă asupra bolnavului care zăcea acolo, liniștit, și dormea. În lumina somnoroasă și nesigură, se arăta atâta de palid și de schimbat la față! Fruntea-i era galbenă, ca de mort, pleoapele i se umflaseră în chip ciudat, mâinile slabe, galbene ca ceara, pipăiau nesigure și fără vlagă — când ici, când colo — pe perina albastră pe care erau sprijinite.

Maria plânse. „Ție atâta de rău?" — îngână. Căzu în genunchi, rezemă coatele de marginea patului, se aplecă asupra-i și-l privi în față.

El genu și deschise ochii. Dar privirea îi era nesigură și tulbure, de par'că ar fi căutat ceva.

— „Mai e altcineva aici, în odaie?”
și use slab, suspinând.

Maria dădu din cap: „Ți-e tare rău?”
— întrebă.

— „Da, mi-e rău. Simt că mă duc”.

— „Nu, nu, n'are să se întâmple una ca asta! Nu se poate. Căci pe cine mai am eu, dacă mă lași? Nu! nu! cum am să mai îndur viața?”

— „Să înduri viața?... Vai! ce ușor e de trăit! Dar eu am gustat din pâinea și din vinul morții: trebuie să mor... Da, da... Pâine și vin: carne și sânge. Crezi că astea pot... Nu, nu... În numele lui Isus Cristos, în numele lui Isus Cristos! Roagă-te, copilă, roagă-te — pentru mine — un glas tare!”

Maria împreună mâinile și se rugă.

— „Amin! Amin! Mai roagă-te odată! Căci multe și mari păcate, am pe suflet, copilo! Am nevoie de multe rugăciuni! Mai roagă-te! O rugăciune lungă, cu vorbe multe — cu vorbe cât mai multe! Ah! nu! Da ce-i asta? De ce se învârteste casa cu mine? Ține locului patul, Ține-l locului! Simt în juru-mi o mare vâltoare — o vâltoare vijelioasă de chinuri — o veșnică vâltoare de chinuri! Și... ha! ha! ha! Nu cumva iar m'am înabătut? Ce-o fi sminteala asta? Ce dracu am băut oare? Vin? Da! Vin am băut! Da, da, vin!... Dacă-i așa, fii veselă, copilă mea! Veselie! Hai, sărută-mă! Sărută-mă porumbițo.

Sărutări și alintări.

Aduc Raiul pe pământ...

„Mai sărută-mă odată, durdulio! — Că eu sunt atâta de rece, iar tu ești rotundă și caldă!... Sărută-mă, să mă încălzească și eu: ce netedă, ce tare e carnea pe tine — ce netedă și albă!”

Isi înlănțuise mâinile în jurul Mariei și o strângea la piept. În clipa aceea Ana Skomagers se trezi; și văzu că bolnavul, stând pe pat, mângâia o femeie, ridică, amenințătoare, cartea de rugăciune și strigă:

— „Ieși afară — Satană! — Oh! nemernica! I-a venit să-și facă de cap cu Excelența Sa care moare! Afară — ori cine ai fi! nemernic sol al dușmanului emului, al Diavolului în carne și oase!”

— „Dracul!” — răcni Ulrik Christian și aruncă cu furie pe Maria Grubbe de lângă el. Piei, Satană! Afară! Afară! Afară! — și nu mai isprăvea făcându-și cruce. „Oh, Diavole împielit! Voi ai să mă ispitești, să mă faci să păcătoresc până în clipa de pe urmă, până în ceasul ce-mi mai rămâne de trăit — când se cade să fii cu ochii în patru! În lături! Piei de-aici! Ferească-mă Dumnezeu! Ah! afurisită femeie!” Cu ochii ieșiți din fagurii și cu o expresie de groază pe față, se ridicase în pat și arăta ușa cu mâna.

Mută de spaimă și ca sărită din minți de emoție, Maria Grubbe se năpusti afară.

Bolnavul căzu iarăși, greoi, pe saltea; și se închină, amarnic se înclină, în vreme ce Ana Skomagers, cu glas tare și târăgănat, citea și ea tot rugăciuni, una după alta, în cartea-i cu slove de-o șchioapă.

După două ceasuri, Ulrik Christian murise.

(Din romanul Maria Grubbe).

trad. de A. MARCU

Din jurnalul unei provinciale

— FRAGMENT —

Rugasem pe o prietenă din provincie să-mi scrie mai mult, să-mi dea anunțate despre viața din orașul ei, care fusese și al meu în copilărie.

Am așteptat degeaba un timp destul de lung. În sfârșit s'a hotărât. Mi-a trimis șizeci de pagini rupte din jurnalul ei, șizeci de zile rupte din viața ei.

Le redau aproape întocmai:

2 Ianuarie.

De când a murit mătușa Matilda, am rămas singură în casa noastră mare și tristă. Când trec prin odăi, mă feresc de parchetul gol, calc numai pe covorașele care înăbușă pașii, să nu-i mai aud cum răsună a pustiu. Doar sunt deprinsă cu tristețea asta, greu îmi e numai că am rămas s'o port singură.

Mai este și tata, dar el e musafirul, sau pasagerul, care n'are legătură cu casa decât în orele de odihnă, când tăcerea nu apasă — place. Odaia în care el lucrează dimineața la birou și primește lume, are, între ușile ei veșnic închise, o viață aparte, și eu nu intru acolo. Abia la masă îl văd și mai schimbăm două vorbe.

Nici înainte, cu mătușa Matilda casa nu era veselă, dar tot aveam lângă mine o ființă căreia îi puteam împărtăși — nu confidențe, nu până acolo! — dar unele gânduri care-mi veneau asupra întâmplărilor din oraș sau citite în jurnale, asupra timpului, o idee pentru menu-ul de a doua zi, împreună lucram, împreună gospodăream. Veselie nu era — veselie parcă a luat-o mama cu ea pentru totdeauna, deatunci de când a plecat și ea pentru totdeauna.

De altfel, și despre dansa știu numai din auzite că era ca pițigoiul din pom de veselă și de gureșă. Eu pot să zic că n'am cunoscut-o. Abia împlinisem doi ani când ea a murit.

Cu mătușa Matilda, moartea s'a luptat mai greu, n'a avut numai un răs vesel de doborât, ci o făptură trairică, o felită din vreme, de când, fetișcană abia, rămăsese singură mai orfană ca mine, apoi săracă și cu un frate mic de nouă ani numai în sarcina ei.

Copilul acesta, care-i tata, a putut, după douăzeci de ani, să-i dea bogăția și o viață ușoară, dar n'a putut să-i dea înapoi tinerețea și nici nu știu dacă și-a dat seama că el i-a răpit-o.

Câtă deosebire între mătușa Matilda și tatăl meu! A trebuit iubirea ei de soră mult mai în vârstă, adorație aproape de mamă îngăduitoare, ca să poată trăi fără cîeniri, fără jigniri — ea, retrasă, pasnică și severă — la bucuria altuia — cu tatăl meu atât de svăpăiat și de plin de viață, cu toate cușururile, cu toate poftele și ambițiile lui, cu toate petrecerile și svânturările al căror rost fusese cred întotdeauna o taină pentru ea cum este încă și pentru mine.

Semănăm doar atât de bine amândoi! Odată, aveam mi se pare unsprezece ani, tata — îl văd încă — își fuma după masă țigara — s'a uitat lung la mine printre rotocoalele de fum. I se întâmpla rar și pe atunci lucrul acesta. M'a privit lung și a pufnit de răs:

— Ha-hu-hu! Cum semenii cu mătușă-ta, Melanio! Sgâlțâia fotoliul cu răsul lui înădușit.

— Nostim! Strașnic de nostim!

Mă gândesc că poate din pricina asemănării acesteia, el n'a găsit de folos să se ocupe de mine mai mult ca de sora lui. Scarta mea era pecetluită deatunci. Aveam să fiu și eu ca mătușă-mea o ființă neînsemnată, fată bătrână de la

douăzeci de ani, mică și plăpândă, cu chipul palid și sters, cu ochii fără strălucire, aveam să-mi port și eu rachile cenușii, largi pe trup, între odăile de sus și bucătărie, poruncind slugilor, cărpind rufele, pregătind cafelele talei și închizând ochii când, dându-mă jos dimineața, l-aș întâlni pe scări sosind atunci acasă cu ochii tulburi și cu cămașă mototolită la piept.

Pe mătușa Matilda n'am crezut-o nici odată nefericită. Nici eu nu sunt. Numai, pe zi ce trece zilele îmi par mai lungi nesfârșit de lungi...

Mătușica avea șizeci și cinci de ani când a murit. Eu am abia douăzeci și unu. Cât drum mai este încă! Mai repede! mai repede!

ALICE GABRIELESU

3 Ianuarie.

Oare toți deputații și senatorii au, ca tatăl meu, atâta trudă cu nevoile celor ce i-au ales? Zilnic, zeci de solicitanți trec dimineața prin cabinetul său de lucru. De alături, din odaia mea, mă auz uneori ascultând prin geamlăcul despărțitor rugămințile lor, ploconile nesfârșite și protestările de eternă recunoștință.

Tata e adorabil. Nici o cerere nu-i pare absurdă, nici un pisălog nu-l impacientează. Dacă cristalul fețuit al ușilor n'ar fi așa opac, i-aș putea vedea și zâmbetul largit care pune ca o trăsătură de unire între obrajii lui lustruiți de grăsimi, deasupra cărora răs ochii nici, șireți și rotunzi, ca două gămăli de bold — i-aș vedea și mâna carnoasă pe care o dăruiește tuturor cu aceeași prolongă afecțiune. Omul pleacă în totdeauna încântat. Dar eu am învățat să cunosc nuanțele făgăduelilor. „Voi încerca imposibilul”, „Cred că voi reuși” în loc de un simplu „Fac sigur” înseamnă mai totdeauna cauză pierdută. Cu toate că zâmbetul e mai larg acum și strângerea de mână mai afectuoasă...

Uneori mă cuprinde o silă și de minciuna obligatorie a făgăduiei și de oamenii aceștia care cer atâtea în schimbul unui vot dat ori numai promis. Toți au câte o rubedenie de căpățuit, câte un nepot fără mijloace dar cu aptitudini extraordinare, câte o afacere super-

bă bazată pe vechea lozincă: „scopul scuză mijloacele“.

Mai toți sunt din oraș, dar eu cunosc prea puțin. Când eram mică și nu mă sfiam să trec prin birou sau să intru ca să-l întreb ceva pe tata, el nu-și dădea osteneala să mă prezinte cuiva. Răspundea numai privirilor întrebătoare: „E fata mea“ cu aerul pe care l-ar fi luat altul ca să zică: „Lasă! E cățelușul meu“.

Desigur, cunosc pe cei mai cu vază, sau care vin mai des: domnul Bănuțescu, primarul, scurt, gros pătrat în spate; prefectul, a cărui barbă neagră, lungă, lucioasă, face cinsto orașului în zilele de recepție și de Te-deum; pe armeanul Ferhat care intră totdeauna ca aere misterioase, închide cu metodă ușile, bănuind încă de la scară, prin toate colțurile, legiuni de spioni. Acesta, când vine, stă totdeauna mult și nu răzbate atunci din birou decât un murmur înăbușit. Îmi pare că aud în șoaptele lor fășiind hârtii de bancă. Asfădur Ferhat este omul tatei de afaceri bănoase, căci mai este și celalt, domnul Alfred Băleanu omul afacerilor de club și de inimă — ca să zic așa — care înghit regulat prisosul celor dintâi.

Don Alfredo, cum îi zic cunoscuții, vine adesea foarte de dimineață și dacă-l întâlnesc din nefericire prin antreu îmi pare, așa cum îl văd, slab și galben, cu pleoapele buhave, coborâte pe jumătate, cu mâinile la șale, cu genunchii moi, că vine în cel mai bun caz de la club unde și-a mai prăpădit o noapte. Aud atunci deabinele fășiind hârtii de bancă. Don Alfredo împrumută bineînțeles, nu cerc. El descinde doar din cea mai nobilă familie a orașului și este moștenitorul presumpțiv al unui unchiu împovărat de optzeci de ierni și de tot atâtea milioane, care dealtfel nici nu vrea să-l vadă și care, pe legea mea, arată mai bine la față decât dânsul.

Văd uneori venind și pe administratorul financiar, care mai adesea își trimite soția când are vre-o favoare mai importantă de cerut, sau vre-o lipsă mai mare în casă. Pentru cucoane tata are un zâmbet și mai făgăduitor dar, bănuiesc, și o mână îndrăznească. Desigur că nu frumoasa doamnă Lieta Rigani ar avea pentru ele zâmbetul liniștit cu care le petrec eu privindu-le de sus, dîndăruțul geamului, când le aud ieșind.

Doamna aceasta, văduva unui farmacist Rigani, este de vre-o zece ani buna amicică a tatălui meu. A trebuit să aflu, fie și în urma târgului întreg. Vine și ea uneori dimineața, dar rar, și când se întâmplă câte un răstimp să vie mai des, aproape zilnic, îi ghicesc o pornire de ură și un aer de bătaie în toată tinuta. Atuncea știu că tata are un nou capriciu și-și neglijează vechea pasiune.

În zilele acelea, ies din odaia mea, îmi fac de lucru pe jos și am mereu neplăcerea să văd pe fata din casă învârtindu-se în juru-mi cu ochii jucând a râs, cu buzele subțiate într'un zâmbet șiret, gata să-mi servească flecărelele târgului. Numai fruntea mea încrunțată o gândește. Dacă aș lăsa-o să-mi povestească aventurile tatei ar continua cu ale ei și toată autoritatea mea ar cădea în baltă. Tot mai mult îmi place să se zică la bucatărie despre mine: „Domnișoara Melania calcă pe urmele mătuși-soi. Nare ochi decât pentru mătură, ugae și ciorap. Așa și-a mâncat zilele și cealaltă“.

6 Ianuarie

Se apropie sfârșitul vacanței și re deschiderea parlamentului. Azi în birou solicitori mai mulți ca de obicei. Lucram singură ca totdeauna, alături, în odaia mea, când am avut deodată sur-

Moartea vulturului

Când vulturul trecut-a zăpezile din stânci,
Își caută 'n seninuri un aer mult mai pur
Un soare mai aproape într'un mai clar azur
Pentru-a 'ncălzi lumina din ochii lui adânci.

Torente de lumină aspiră, Se ridică
Mereu mai sus în zboru-i aprins, fără popas,
Se urcă spre furtună de fulgere atras
Dar aripile-i frânge un trăsnet care pică.

Se nvrte, dă un țipet, cu ghiarele crispate
Dus de vârtej, el soarbe cu pieptul larg deschis
Ucigătorul fulger și cade în abis.

Onoare-acelui care avid de libertate
Moare 'n orgoliul forței cu fruntea către soare
De-o moarte-așa de scurtă și de strălucitoare.

MIRCEA PAVELESCU

priza unei voci cunoscute. Am tresărit cu o bucurie de parcă-mi sosea un prieten de departe. Mi-am așezat urechea. Mă înșelam desigur. De unde să cunosc pe studentul care cere tatei să stărue la minister pentru o bursă? Student: Nu. Artist, absolvent al Conservatorului de vioară. Dorea să studieze un an sau doi în străinătate. Năvea mijloace. Toată nădejdea îi era în domnul Severeanu, singurul intelectual dintre deputații orașului și singurul care știa să se ridice deasupra politicii de partid...

Chiar credeai ce spune?

— Ai frați, rude numeroase în oraș? întrebă tata.

— Pe nimeni. Tatăl meu era străin aici. Când a murit el, mama, slujbaşă și ea, a rămas pe loc. Suntem singuri, în tări tănărul crezând că-și îmbunătățește situația.

În tăcerea care urmă, ghiceam gândul tatei: „Cu atât mai rău pentru el. Nici un vot. Artist? Câți farsori umplu ministerale cerând burse și valută! Nici un vot! Artiștii parcă merg la urnă? Eu sunt dator în primul rând să văd de alegătorii mei“.

O mișcare în birou. Tata se ridicase de pe scaun și celalt îndată după el. Îmi părea rău ca și cum ar fi fost vorba de mine, că toate speranțele cu care venise tănărul, aveau să fie nimicite cu un cuvânt.

Dar ce? Cunoșteam atât de puțin pe tata?

Deslușii că-l bătea pe umăr, voinicește, în felul lui:

— Bine, tinere! Poimăine plec la București și mă voi ocupa negreșit de dumneata. Știi poate că s'au făcut abuzuri anul acesta cu fondurile de burse. Dar voi căuta să conving pe ministru. Talent excepțional... datorie imperioasă... Cred că voi reuși!

„Cred!“ Va să zică...

Îl mai bătu odată pe umăr, întorcându-l spre ușă:

— Muncește înainte, tinere! Și mai vino p'aci! Sau nu. Îți voi scrie chiar eu rezultatul. Așteaptă!

Și se așeză din nou la birou în timp ce tănărul își dicta inutil de limpede numele și adresa: Traian Lupu, strada...

Nu mă înșelasem dar. Era desigur băiatul doamnei Lupu, profesoara mea din școala primară.

Mi-amintesc... Când se întorcea dela liceu, unde învăța, se oprea în drum la școala noastră ca să ia pe mamă-sa și cum doamna Lupu întârzie adesea în

clasă peste oră, el, în coridor, impatent, începea să bată pe ușa clasei din față, cu degetele și cu podul palmei, un țic de vals, întâi încet de tot, apoi mai tare, mai iute atât de animat că noi fetele începeam a ne legăna în bănci.

Uneori, doamna îl chema înăuntru și-l pune, spre nemulțumirea noastră, să recite sau să citească — așa cum nici una din noi nu putea: clar, răspicat și cu intonații actoricești — poezii din Coșbuc sau bucăți din Odobescu și Creangă. Vocea aceasta lămurită și muzicală n'o uitașem.

Am dat fuga la geam să-l văd esind. Cum se schimbase! Singură, nu l-aș fi recunoscut. Când a trecut pe sub fereastră l-am văzut drept în față, de aproape, și cu toate că nu-și ridicase ochii, m'am tras repede de tot înapoi. Era aproape să răstorn o măsuță. Pe urmă l-am privit din spate, cum se depărta în susul străzii. Călca rar, cu toată apăsarea trupului la fiecare pas. Afară ninge de mult și cum trecătorii sunt rari pe strada noastră, zăpada, silindu-se, avea timp să aștearnă sub pașii fiecăruia un covor nou-nouț. Era și un vânt subțire, ca un tăiuș de cuțit, dar drumețul meu mergea descheiat la palton, fără mănuși și un colț al cravatei de foulard îi flutura până dinapoi la ceafă.

Nu băga în seamă nici frigul, nici vântul absorbit de gândul lui, artist! Doamna Lupu trebuia să fie și mai mândră de el acum ca în vremea când îl puneam să ne uimească, să ne umilească, biete fetițe de zece ani, deja bolnave de mândrie, cu dicțiunea lui savantă și muzicală.

După ce a întors colțul străzii, am rămas numai pașii lui, două rânduri de urme egale, bine implantate în zăpada proaspătă. A stat atunci și minsoarea, ca prin farmec, — a stat și vântul care putea să strice tiparele de zăpadă. Dar uitam că nu erau în grădina mea, ca și-mi rămăse. Erau pe o stradă a tuturor. Văzui un om, un muncitor bătrân, care venea încoace, târându-se. Era încălțat cu cisme potcovite, groase, greoaie, enorme. Părta pe trotuar era îngustă și omul găsea și mai comod să calce pe locul bățătorit mai înainte. Sub tălpile lui uriașe, urmele de adineauri se stălceau, se lăbărau, sau mai des se înecau în totul.

Am plecat iute de la fereastră. Cismele acelea potcovite, grele, enorme, călcau parcă deodreptul pe inima mea...

ALICE GABRIELESCU

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

VIII

Oh, amară-- jale-amară
Și urât pustător,
Pustiul de moarte !..

Vino zi de sărbătoare --
Să petrec ! să petrec !
Pe la ceafa cu lungi plete --

Să mă scarp pe îndelete !
Floarea soarelui, la joc --
Să dejghioc, să dejghioc !..

Cun cuțit ascuțit
Să mai spintec...
Câte-un pântec
De burjuu îmbogățit !..

Sboară pasăre pribeagă --
Să-mi cazi în căpcană :
Sângele și-ași bea,
Pentru mândra mea,
Cu sprânceana neagră..

Odihnește, Doamne,
Sufletul roabei tale..

Ce urât, ce jale !..

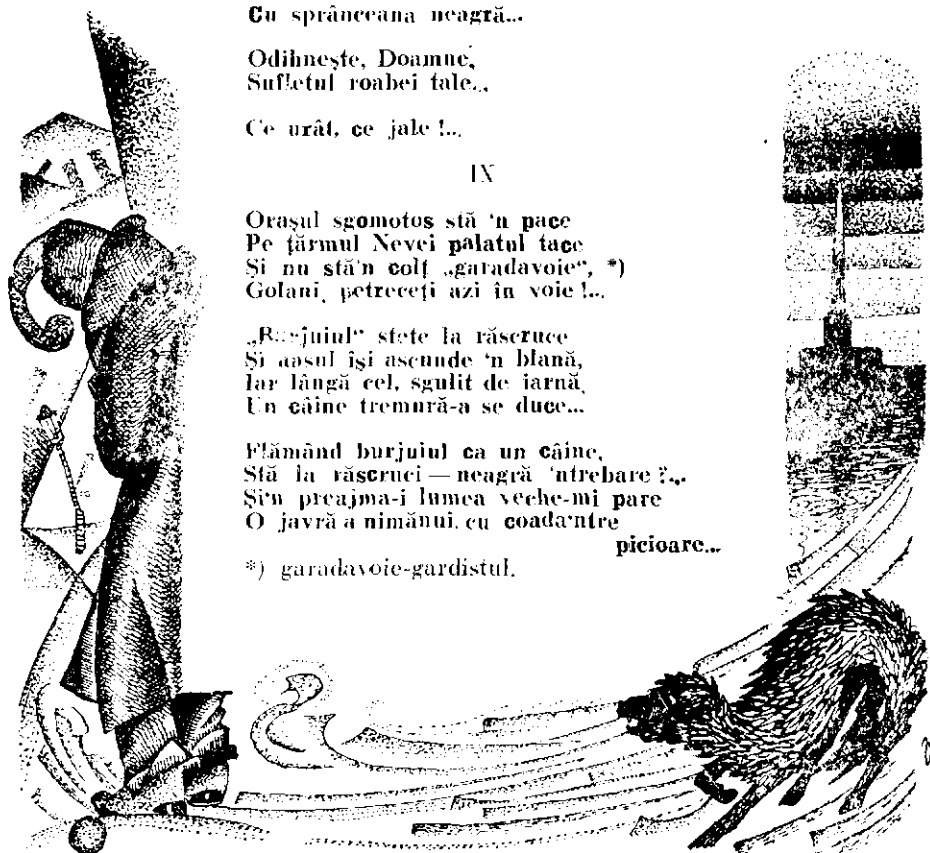
IX

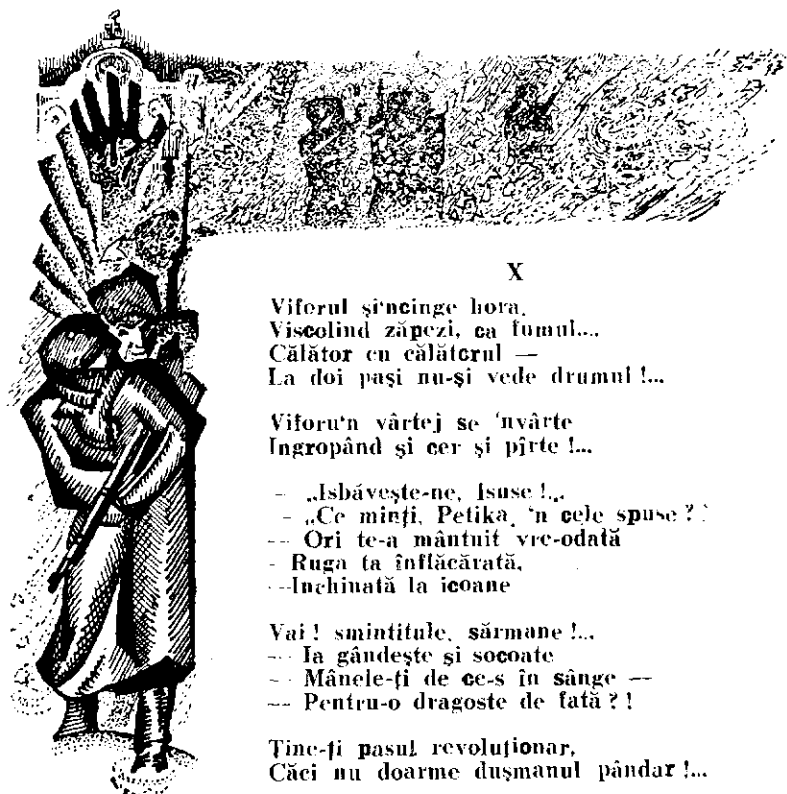
Orașul sgomotos stă 'n pace
Pe țărmul Nevei palatul tace
Și nu stă 'n colț „garadavoie“, *)
Golani, petreceți azi în voie !..

„Răzuiul“ stete la răscrucă
Și așul își ascunde 'n blană,
Iar lângă cel, sgulit de iarnă,
Un câine tremură-a se duce..

Flămând burjuul ca un câine,
Stă la răscruci -- neagră 'ntrebare ?..
Sîn preajma-i lumea veche-mi pare
O javră a nimănui, cu coada 'ntre
picioare..

*) garadavoie-gardistul.

X

Viferul și ninge hora,
Viscolind zăpezi, ca fumul...
Călător cu călățul —
La doi pași nu-și vede drumul !...

Viforul vârtă se 'nvârte
Ingropând și cer și pârte !...

— „Isbăvește-ne, Isuse !...
— „Ce minți, Petika, 'n cele spuse ?
— Ori te-a mântuit vre-odată
— Ruga ta înflăcărată,
— Închinată la icoane

Vai ! smintitule, sărmame !...
— Ia gândește și socoate
— Mănele-ți de ce-s în sânge —
— Pentru-o dragoste de fată ? !

Tine-ți pasul revoluționar,
Căci nu doarme dușmanul pândar !...

Năinte, năinte stegari,
Ostași proletari !...

XI

Și merg fără de numele stăntului
Cei doisprezece — tot 'năinte,
Infruntând urgia vântului
Gata la toate și ne mai jelind nimic...

Ei au arme-plumb și sulii
Pentru-ascunsul inamic...
Printre 'ntundături de uliți
Unde vijelia bate,
Cisme nu le poți scoate
Din mormane de zăpadă...

În ochi bate
Roșul steag,

Sună pasul
Măsurat...

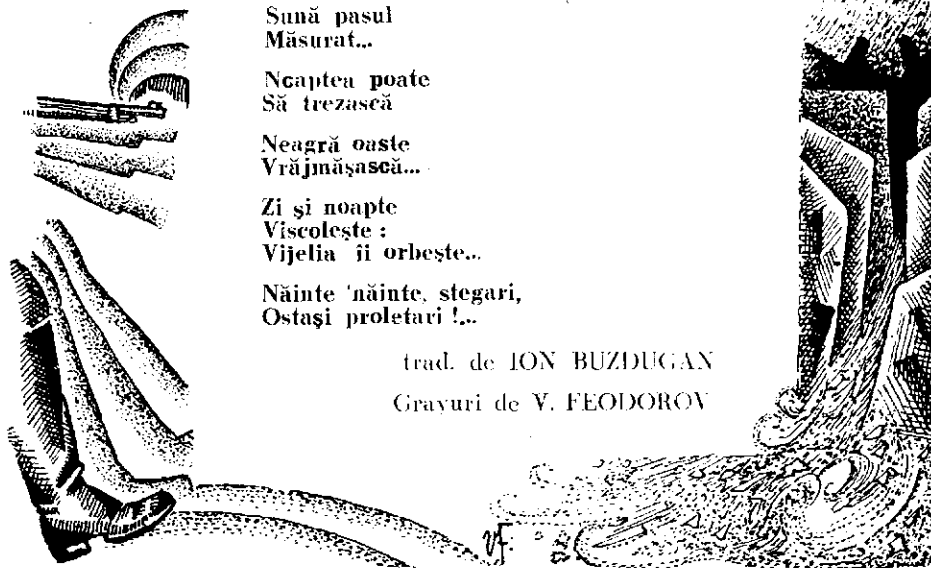
Naptea poate
Să trezască

Neagră oaste
Vrăjnușască...

Zi și noapte
Viscolește :
Vijelia îi orbește...

Năinte 'năinte, stegari,
Ostași proletari !...

trad. de ION BUZDUGAN
Gravuri de V. FEODOROV

Iudita și Holofern

de SERGIU DAN

Arestarea avu loc Miercuri, adică cinci zile după nuntă.

Alfred care tocmai primea felicitările întârziate ale unui prieten, la apariția comisarului în magazin îngălbeni și leșină, abia după ce comisarul rosti formula obișnuită de arestare. Leșinul (nu câteva minute emoționând în afară de membrii familiei și pe comisar. Un cimpărător aflat providențial în magazin tulburat și el, sau negăsind de cuviință să violenteze emoția generală, se făcu nevăzută fără să mai plătească. Slăbiciunea lui Alfred culminată cu leșinul pe sacii goi, nu era decât preludivul palid al sfâșierilor ce aveau să urmeze. Alfred readus cu amoniac, comisarul cu o jenă politicoasă repetă invitația. În timpul acesta prin prăvălia populată cu vecini și clienți își făcu loc bătrâna. Din camera din fund, unde pregătea prăjituri, alergase neînțelegând bine ce se întâmplase. Vederea comisarului care din obișnuință privea sever și ținea dreapta pe umărul lui Alfred ca în ritualul arestărilor „în numele legii” o înspăimântă. — „Ce e” sau „ce s'a întâmplat”, atât se putea reține din strigătele deslănțuite, apoi numele lui Alfred plâns pe toate tonurile și început cu Alfred scânzând gingaș în diminutiv la „Fredica” și „Fredă al mamei”.

Vecinul din dreapta, un droguist trecut în tinerețe prin câteva scene la fel cu aceasta, își păstrase toată vremea un calm surprinzător. El restabili situația întinsecată prin emoția tuturor, leșinul sincer și deplorabil al lui Alfred și strigătele mamei buimace și îndurerate. În câteva cuvinte izbuti să-l convingă pe Alfred „că e bărbat” apoi liniști pe bătrâna, care privea acum nedumerită la toată lumea adunată.

Alfred ieși urmat de comisar și de privirile celor rămași. Vestea arestării trecu repede prin oraș stârnind în prima comentarii confuze. Abia după trei zile când afacerea pierduse din gravitatea de la început, se putea ști aproape exact motivul arestării: fals de poliție și furturi. Alfred rămase deci arestat, mai de parte.

Ca în unele piese de teatru central dramatic al întâmplării nu era precis. Dacă unii păstrau toată compătimirea de circumstanță lui Alfred, destui însă cu mai multă pătrundere descoperiseră altă victimă în soția recentă a nefericitului dela penitenciar. Nenorocirea căzu în familie ca o piatră prea grea, lovi și rămase la fund. Astfel că suprafața și obrazul un moment clătinate de neprevăzutul loviturii își recăpătară expresia lină dela început. Magazinul continuă să fie deschis sub ochii unui văr și veghea atentă a bătrânei, ascunsă privirilor și întrebărilor din afară. Și Judita..

Judita consulta o hartă pentru a se hotărî asupra itinerariului călătoriei de nuntă, amânată din cauza intereselor urgente ale lui Alfred. Nu ținea să vadă decamdata Parisul, dar nu putea renunța la o plimbare cu barca, pe Lido. Mesagerul trist al tristei vești se nimeri predestinat în Hoisie băiatul din prăvălie. Judita sări repede de pe canapea la sgomotul ușii trântite necuviincios și la năvala entusiastă a practicantului. Vestea fișni cu o nevinovată cruzime din gura lui Hoisie dar fulgerător ca o erupție. „Domnul Alfred a fost luat de comisar”. Din construcția firească a frazei cu acel inocent „a fost luat” se înțelegea mai ușor o răpire de cât o arestare. Judita răsplăti cu o palmă sonoră osteneala con-

știincioasă a lui Hoisie, care căuta ușa jurând „că n'are nici o vină în afacerea asta blestemată”. Suferința Juditei, sinceră, se micșoră printr'un simț de bunăcuviință și aer demn. Numai câteva minute însă, până căzu lamentabil la pieptul deschis al slujnicei, plângând încet cu tresăriri scurte. Mâna slujnicei trecea consolatoare prin părul desfăcut într'o dezordine emoționantă peste obrazul umed. Servitoarea simțea suferința lichidă trecând prin bluza subțire la pieptul ei, care primea plânsul Juditei. Ceasul trecu și Judita își reveni încet, fie datorită temperamentului tare fie binevenitei amintiri a eroinei dintr'o lectură depărtată. Îndepărtă slujnica; acum suferința își reclină locul rezervat în compartimentul ascens și Judita așteptă calmă, știri. Nu știa încă nimic, afară de acest penibil incident — arestarea bărbatului ei, gând cu care foarte greu se putea obișnui. Seara veni cu singurătatea aspră și vizita vărului. Află totul. Vărul aduse și vestea care scădea din întâmplare elementul grav — în urma stăruințelor, de până acum, Banca păgubită se retrase. Rămăncea procurorul. Alfred și Procurorul. Vărul stăruia asupra acestui moment și revenea după ce Judita se depărta. Repeta ușurința unei salvări, numai că nu se putea spune sigur, cum. Vărul plecă. Familia primea pretutindeni saluturi mute, fără surâs, un fel de condoleanțe respectuoase. Dacă unii din familie alături de durerea pe care o aveau, simțeau — și lăsa sau să se vadă asta — o supărare rușinată pentru prestigiul lor pătat de fapta

„desigur condamnabilă”, bătrâna însă nu vedea decât nenorocirea.

Drumul ei de două ori pe zi la arestul preventiv și tăcerea hermetică cu care răspundea la întrebări, arătau voința nelclintită pentru readucerea lui Alfred. A doua zi, când familia adunată află de retragerea „părții reclamante”, avocatul tocmit își spuse părerea simplă. Trebuie convins procurorul să stingă „acțiunea penală”. Toată familia deodată sau succesiv tăcu. Fiecare în parte gândea însă același lucru.

Și fiecare aștepta ca altcineva să-l spună întâiu. Așa gândul acesta unanim rămase închis. Cum își amintiră toți de sărbătoarea trecută a purimului? Și apoi balul mascat când procurorul se întredinuse toată seara numai cu Judita? A, supărarea lor de-atunci, pe care n'o puteau exprima pentru personalitatea înaltă a procurorului, când vedeau pe Judita primind curtea fățișă a străinului!

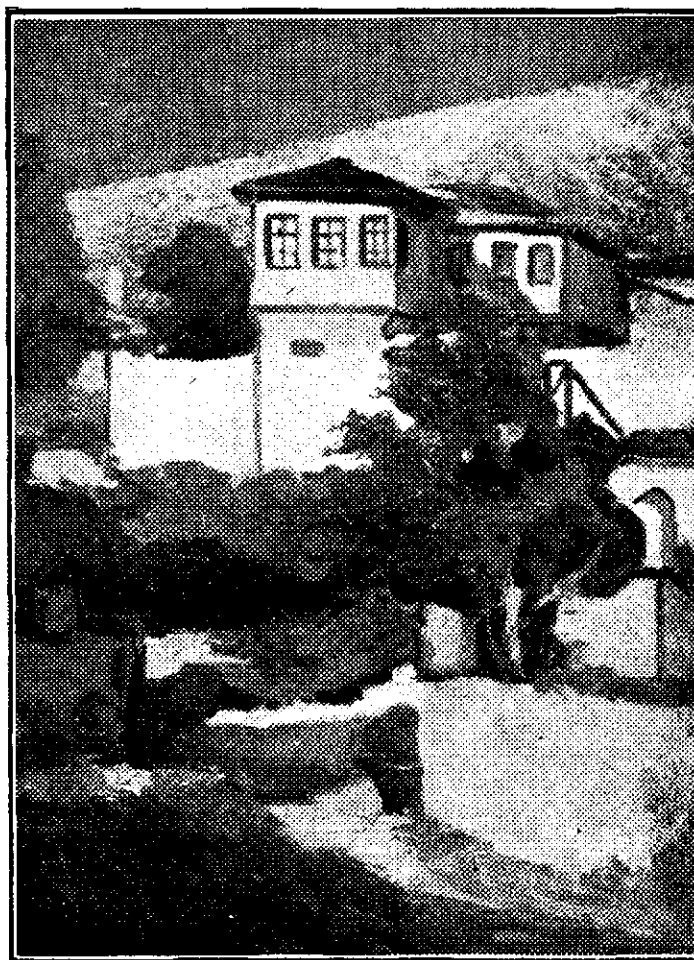
Dar nimeni nu vroia să spună. Cândul acesta pătrunse singur în capul suferind al bătrânei sau vărul servi sugestia? Abia a treia zi când avocatul spuse limpede că totul trebuie grăbit altfel „acteje își urmează cursul”, bătrâna veni la Judita.

— „Scapă-l Judita”.

Bătrâna după ce îmbrățișă genunchii sărutând pantofii femeii, rămase așa, cu brațele în jurul picioarelor ei, plângând istovită în rochia simplă. Judita dreaptă și turburată bătrâna mică cu buzele lipite de catifeaua pantofilor, tăcerea rece din cameră și viața sgomotoasă de pe stradă, aduceau celor două fături ceva de statuie mișcată și suferindă.

Răspunsul Juditei întârzia prea mult, gândea poate.

Bătrâna reîncepu mai lin însă, „Plânsul

O. BRIESE : PEISAJ

GER

întrerupt de cuvinte ovrecești, moi, prelungite, umede. Judita primea rugăciunea asta care suia dela pnatofi, tremurată, și căuta undeva în amintire puterea unui răspuns:

„Scapă-l Judita!

Plânsul amenința iar. Din stradă ajunseră aici răsete însoțite de strigăte aspre. Alte glasuri pe urmă un sgomot apropiat de pași soldățești, glasurile amușiră. Bătrâna liberă picioarele îmbrățișate și ridică încet capul.

— „Il duc! Oi, oi oi, îl duc pe Fredi!

Bătrâna ajunse la fereastră.

— „Fredica mamei, îl duc, vino să vezi Judita cum îl duc soldații. Vai mie.

Judita privi. Între doi soldați Alfred sau „Fredica mamei” în haine maron, călea cu privirile în pământ.

Alfred aruncă peste capetele câtorva femei și copii o singură privire spre fereastră, apoi continuă drumul ca înainte. Copiii urmau din urmă și de pe trotuar micul cortegiu de trei:

Alfred și soldații.

Bătrâna se deslipi de fereastră și se târa grăbită să-și reia locul la picioarele Juditei.

— „Du-te Judita! Ai văzut cum îl duc! Du-te Juditha!

Du-te la procuror! Scapă-l! Scapă-l pe Fredi!

Judita răspunse în sfârșit, întâiu cu o lacrimă, apoi:

— „Bine. Mă voi duce, mamă.

Destul. Mama lui Fredi cuprinsese cu puteri crescute picioarele.

Era sigură. Cum îl va lăsa pe Alfred, ea, Judita!

Se va duce la procuror!

Se va duce la procuror!

Bătrâna se ridică, sărută fruntea ludei, aplecată puțin. Iar singură. Nu reușea să înlăture o lacrimă descinsă din pleoape fierbinte și întârziată. Repetă în gând misiunea. Apoi cu glas tare prin camera goală: Mă voi duce la procuror! Așa dar, la procuror! De ce răsese? Nu, Nu trebuia să rădă. Isi aminti seara de purim, bălul, procurorul! Când plecase procurorul bătrân, când venise acesta? Tot orașul repetase atunci: Ce procuror tânăr! Și copilăros! Procuror care vorbește cu toate ovreicile, auzi, cu toate ovreicile! Procurorul surăse din perete. Surăs dulce, dar nu era procurorul, era Alfred.

Alfred! A nunta. Săracul Alfred! Procurorul o invita la bufet. Cum? Da, spunea amabil: „Judita ia, te rog, înghețată, e foarte bună”. Apoi invitații—Waltzertraum. Deodată, singuri. Unde plecară toți? Procurorul îi luă mâna.

(Trebuia să fugă, simțea deslușit că trebuie să fugă de-aici).

Procurorul spune ceva la ureche, nu? O!

Pe urmă pendula bătu nouă, zece. Judita sări de pe canapea. Târziu, ultima zi „actele își urmează cursul”. Desprinse din cuier o haină de ploaie. (Dece — de ploaie — era purim?)

Seară rece, doi domni fumează lângă o trăsură. Prea multă lumină! Un domn cunoscut o salută, trecu imprudent prin fața cinematografului. Băieți de prăvălie staționau. Vorbiră ceva tare în urma ei. A! „uite se duce la procuror!” Ceva ca un vas de sticlă, căzu. Se rupse ceva slab în minutul acesta, în Judita. Să se reîntoarcă, dece plecase? Inapoi. Inapoi. Acasă. Dar Alfred? închisoarea? procurorul?

Grăbi pașii. Casa procurorului cu bălcou cenușie. Nu era acasă, trebuia să-l anunțe, nu-i frumos să vii seara neanunțată, mai ales la un procuror. Sună, pași moi de stofă pe mușama din coridor — procurorul. Nu, servitoarea bătrână: „pofliți, trebuie să vină”.

În seara asta ninge pe furiș...

(S'au stins astrale becuri de lumină).

Cad boabe geometrice de griș,

Sau poate bile mici de naftalină.

Din liniștea zăpezilor eterne,

Pe ascensor de vânt, se lasă gerul...

Înghiață fulgii de ninsori din perne

Și sigilează cu tăcere, cerul.

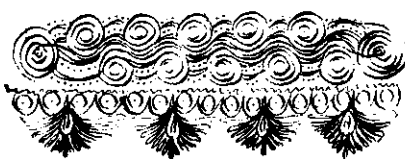
Pitice mingi de stele înghețară...

Și răsuflarea aprigului ger,

Aeriana cerului cămară

A transformat-o în frigorifer...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Miros tare de flori și cărți, prea cald în camera asta. Servitoarea ieși, Judita deschise albumul. Acesta-i procurorul, mai suz alte portrete și vederi, o doamnă, alta, Maria Iacobini, Pola Negri. Catifeaua asta moale, nu mai vine, e așa de obosită. Și băieții de prăvălie: O! O! Tot orașul va ști că a fost la procuror. Huo! Huo! Amanta procurorului. (De ce nu închideți ferestrele?) Judita amanta procurorului! Glasuri din ce în ce mai ridicate. Și mâni. Și bastoane. Și pietre. Toate ridicate sus. A, bătrânii c-vrei cu bărbile lor murdare de tutun, ovreicile cu părul lins cu petrolum! Huo! Huo! Pietrile, mânil, bastoanele, Nu loviți! Vă rog, nu! Alfred! Acesta nu e Alfred. E Alfred, nu e Alfred! De ce strigă. De ce strigă. A, și tu scumpul meu Alfred! Și tu! li sfășiară rochia din care copiii făcură mici stegulețe. Cortegiul se mișcă. Iar strigă Glasurile, mânil, bastoanele. Iudita!

Buze fierbinți o treziră.

— „Te-am așteptat. Știam că ai să vii.

Judita răsese: „deci tot am anunțat că vin” nu era frumos să viu neanunțată mai ales la un procuror. Ce vis urât domnule.

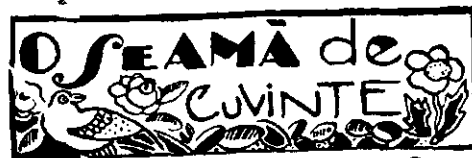
Procurorul răspunse meditativ: dacă dormi îmbrăcată.

Iar o lacrimă. Brațe moi o ridicară încet și părul se desfăcu într-o fluturare noctuală și martiră, deodată.

Alfred veni acasă după masă într-o trăsură.

Plecară chiar a doua zi. Judita foarte puțin schimbată. Alfred cu vioiciunea obișnuită. Itinerariul călătoriei de nuntă suferise însă mici modificări. De pildă, prevedea prima oprire de o săptămână la Viena.

SERGIU DAN

După moartea lui Henric IV, curtea se uni contra lui Sully și nu-i ierta de a fi avut atâta influență. Marele ministru se retrase din viața politică și ducea departe o viață retrasă.

Într-o zi Ludovic XIII avu nevoie de un aviz inteligent și îl chemă la Luvru. Bătrânul se prezintă regelui cu barbă mare și în costumul timpului său, ceeace păru tuturor grozav de ridicol. Curtenii își dădeau coate râzând pe socoteala lui. Dar bătrânul, arătându-i cu mâna, se întoarse către Ludovic XIII și-i zise:

„Sire, când regele tatăl Dv. îmi făcea onoarea de a mă consulta, dedea bufonii afară”.

Când Balzac își puse candidatura la Academia franceză, nu obțin decât două voturi și pe acestea în mod forțat. Câteva zile înainte de alegere se duse la Victor Hugo; dar îl întâlni pe drum. Se repezi la el și-i zise:

„Maistre, tocmai plecasem la dv.; vroiam să vă solicit votul pentru alegerea dela Academie”.

„Il veți avea”, răspunse simplu maestrul.

În ziua votărei, Victor Hugo sosi la ședință, unde se discuta candidatura istoricului Vatout. Așezat alături de Pongerville, maestrul zări pe acesta scriind numele lui Vatout pe buletinul său.

Te rog, îi zise el, scrie mai bine Balzac”.

Pongerville scrisse pe alt buletin, numele romancierului; dar în momentul votărei ezita, având în ficcare mână câte un buletin. Victor Hugo văzu aceasta și lovi peste mâna care ținea votul lui Vatout. Buletinul căzu jos și Pongerville, forțat, aruncă în urnă numele lui Balzac.

Iată cum marele romancier putu avea două voturi la Academia franceză.

Un pungaș se introduce, într-o zi, în palatul dela Versailles și începu să demonteze o pendulă de pe peretele unuia din apartamentele regelui. Când era în mijlocul operației, intră Ludovic XIV. Fără să-și piardă capul, hoțul zise:

„Sper că n'o să-mi alunece scara”.

Incredințat că omul nu putea fi decât un reparator, regele îi ținu scara pentru a preveni orice accident. După câteva ore află că se furase o pendulă, într'unul din apartamente, nu se știe cum și de cine.

„Nu spuneți nimic”, zise regele, „am fost complice cu hoțul, căci chiar eu i-am ținut scara pe când o demonta”.

Ducesa d'Abrantès povestește că atunci când Napoleon a pus pentru prima oară uniformă, cizmele sale îi dădeau o aparență foarte ridicată. „Erau de o dimensiune atât de ciudat de mare încât picioarele sale mici, pe atunci foarte slabe, dispăreau în largimea cizmelor”. Sora ducesei d'Abrantès răsese de aceasta atât de tare, încât Napoleon exclamă furios:

— Se vede cât de colo că suneți doar o fetiță de prnsion!

Dar ea răspunse:

— Și d-voastră sunteți doar un cotoi încălțat!

Și ce mai cotoi încălțat a fost apoi!

ZOE G. LECCA

Intâmpinări și Lămuriri

(Adaos la „Micul Tratat de Estetică Literară“)

I. Intâmpinarea d-lui E. Lovinescu.

În afară de câteva consecințe — de natură intelectuală — pe care autorul înuși le suferă de la apariția „Micului său tratat de Estetică Literară“ (de vom cerea cu alt prilej), primul care ne-a făcut onoarea unei încredinșări de spadă e d. Lovinescu I). Lupta cu d-sa este plăcută și reconfortantă; și cum nici un polemist nu s'a socotit vre-odată ucis de argumentele adversarului, o discuție cu d. Lovinescu are în tot cazul meritul că nu te murdărește și nu te silești să sfârșești lupta în terenuri insalubre.

E totuși o nedreptate să vorbim de „luptă“. Între autorul acestor rânduri și d. Lovinescu este aproape o perfectă identitate de convingeri și deși cu două arme deosebite (unul istoric literar, celălalt oarecare ideologie literară) ne străduim să înrădăcinăm în cultura românească tradiția „destul de des trădată“, — a judecării estetice în domeniul creației literare. Nelămuririle se datoresc în parte faptului că d. Lovinescu a cunoscut lucrarea noastră în manuscris și deci a putut scăpa din vedere unele subtilități fire de legătură de la gând la gând. Să le restabilim aici, pe scurt.

1. Pornind (și bine face!) tocmai de la 1914 — de la o polemică a noastră cu I. Trivale cu privire la poezia ale cărei caractere nu-și înfig rădăcinile în substratul etnic al poporului — d. Lovinescu citează următoarele întrebări, spre a ne desminți, pe care le adresasem acum treisprezece ani adversarului nostru: „Se poate oare vorbi de caracterul specific național când în opera de artă cântă numai glasul propriu al unui suflet, care nu poate, care nu trebuie să se confunde cu celelalte suflete cântătoare?“ Și d. Lovinescu răspunde: „Se poate vorbi, negreșit“. Și citează mai departe — spre a evidenția desigur o contradicție altele rânduri ale noastre către același adversar: „Din moment ce punând mâna pe condei poetul a desenat cu vorbe românești un gând, el prin acest simplu fapt de a-și fi cristalizat sufletul în românește, nu mai poate fi un „desrădăcinat“. Limba ucenicilor are în fibrele ei întreg tezaurul de emoșitate acumulat dealungul veacurilor și, palpabil, între rândurile scrise românește, parfumul câmpiilor și colinelor țării acesteia“. Să fi crezut oare într-adevăr d. Lovinescu, atunci când le-a reținut că în aceste citații e o contradicție?

Dacă d. Lovinescu nu ne-ar fi cunoscut personal, deapropo, și deci ar fi citit u un ochi mai scrutător, de inamic chiar, contribuțiile noastre critice, ar fi putut vedea că atât în jagiunile din „Noua Revistă Română“ (1914) cât și în cele din „Lupta“ (1922) cât și în cele din „Spre Ziuă“ (1923) cât și în cele din „Cuvântul Liber“ (1924) cu atât mai mult în „Micul Tratat de Estetică Literară“, am ținut să arătăm că nu are nici o însemnătate cecă se poate crede despre caracterul specific național (dacă există sau ba) când e vorba de stabilirea valorilor estetice. D. Lovinescu afirmă că „există o emoșivitate națională și în cadre largi caractere specifice naționale“.

Se poate. Nu vom să cercetăm mai de aproape. Dar afirmația d-lui Lovinescu

își pierde absolut orice valoare pentru problema noastră — și deci se restabilește între noi identitatea de care pomeneam mai sus — când d-sa subliniază și încheie cu declarația că aceste caractere specifice naționale „trebuie considerate ca valori psihologice și nu estetice“.

Suntem întocmai de părerea d-lui Lovinescu — și încă din 1914, când „combăteam“ singuri pe această temă! — și dacă n'a băgat de seamă acest lucru în articolele noastre din ultimul deceniu, ar fi fost dator să bage de seamă cel puțin rândurile scrise într-o polemică în care luam apărarea lucrării sale „Istoria Civilizației Române“, în Cuvântul Liber împotriva d-lui G. Ibrăileanu. Iată ce scriam atunci (fără a bănuși că trei ani mai târziu d. Lovinescu ne va servi cu ostentație aceeași lecție):

„Ce urmează de-acum? Că sentimentul național e un sentiment absurd sau rușinos? Că nu trebuie să ne iubim patria? Că nu mai avem dreptul să fim antisemiți? Că soldații care au murit pentru apărarea sau mărirea patriei au fost niște înșelați? Cătuși de puțin!... Urmează doar din cele de mai sus că etnicul este o valoare — atâta vreme cât este — și esteticul e altă valoare. Aceste două valori pot avea puncte de contact, pot avea chiar obârșie comună — cum crede în anumite ore, în anumite anotimpuri și în anumite ani d. Ibrăileanu. Se poate porni o creație de pușin dintr-un sentiment etnic, patriotic sau numai social. Sunt momente când etnicul distruge esteticul — cu o îngrozitoare legitimitate (Turcul care se lasă pe vine, într-o noapte cu lună, între ruinele Parthenonului). Sunt cazuri când etnicul dispare și rămâne de-alungul veacurilor esteticul. Esteticul poate fi o intrupare desăvârșită a etnicului. Sunt cazuri strălucite când nu e. Despărțirea apelor de uscat — iată ce concepe atât de greu d. Ibrăileanu! etc.“

Acelas înțeles întocmai îl are în polemica din 1914 cu I. Trivale, unde d. Lovinescu vrea să găsească o contradicție, și anul acesta capitolul respectiv din „Micul Tratat de Estetică Literară“. (Ce nu este fenomenul estetic: Artistul reprezentant al neamului său“.

2. În ce privește rolul „ritmului vremii“ sau al „stilului epocii“, în crearea opere de artă, întocmai ca și d. Lovinescu credem și noi că „artistul trăiește în sânul clasei sale sociale, al neamului său al epocii sale, al omenirii în genere; el nu poate fi scos din timp și spațiu; punct de intersecție al unor agenți diferiți, el nu este lipsit de aderente“. Adevărul e că în „Micul Tratat de Estetică Literară“ noi am căutat să găsim un punct solid de sprijin în prețuirea valorilor estetice, de unde să putem apoi percepe chiar și cea mai neînsemnată diferențiere (diferențiere absolut necesară în lumea valorilor estetice care sunt doar valori de diferențiere). Ca în matematicile superioare care preced ingineria și arhitectura, am lăsat deoparte impuritatea și imperfectia materialelor, și am urmărit doar să ajungem la principiul care să îngăduie apoi judecarea, din punct de vedere estetic, a valorii reale a „materialelor“. Dacă în orice scriitor, oricât de original, vom găsi deci totdeauna aderente sociale, etnice, sincronice, religioase, etc. — pentru a-l de-fini și prețui estetic va trebui totdeauna

să căutăm tocmai cecăce-l diferențiază de numeroșii scriitori care au aceleași aderente sociale, etnice, sincronice, religioase, etc. Altfel ar trebui să existe numai o critică de grupuri literare (pe națiuni, pe școli, pe credințe religioase, etc.) nu și o critică a valorilor individuale, singurele care în definitiv în artă crează și sugestionează contemporanii mai puțin diferențiați.

În Istoria literaturii române (vol. III: Evoluția poeziei lirice) d. Lovinescu, fără a lăsa deoparte aderentele psihologice, comune și altora poate face o perfectă delimitare și prețuire a valorilor estetice, numai mulțumită principiului de diferențiere, din pricina căruia pe nedrept deci ne muștră cu atâta asprime în vol. II, Evoluția criticii literare.

3. Am scris într-adevăr aceste rânduri: „Scriitorul trebuie să se ridice deasupra propriilor credințe și dureri ca deasupra unui peisaj străin, și cu acest material care-l frământă măruntaele și îi aprinde imaginația, să facă un joc fermecat, să-și transforme întreaga lui ființă în valoare estetică, pentru plăceri rămase azi ale unei infime aristocrații“. Ne pare totuși rău că d. Lovinescu a lăsat să-i fugă privirea pe rândurile de mai sus și n'a adâncit înțelesul lor. Recunoaștem că e vorba aici de o ființă psihologică, de o trăire pe un alt plan, a unor clanuri caracterizate individual: scriitorul, bunăoară, care descrie iubirea ne va da propria sa experiență psihologică, incontestabil, au însă (dacă putem spune astfel) propria sa experiență istorică. Și deși am pomenit de un „material care frământă măruntaele și aprinde imaginația“, d. Lovinescu socotește că am „eliminat psihologia scriitorului“ care ar lucra astfel „frivid“ iar arta ar deveni doar „un joc multicolor de bășici de săpun“. De altfel „Micul Tratat de Estetică“ curânde mai departe următoarele (de parcă am fi prevăzut învinuirea d-lui Lovinescu): „Spiritul spectacular educat, creator sau numai iubitor de plăceri estetice, fuge de elementele prea simple, de combinațiile prea cunoscute sau repetate și în virtutea legii de constanță a senzațiilor care cere originalitate, adică neîntrerupta înnoire a priveliștilor, năzuiește spre un material și o formă cât mai complexe, etc.“

4. Tot pe seama unei lecturi amicale, trebuie să punem și marea greșală pe care o făptuiește scotind că am ajuns „printr-o serie de disocieri și paradoxe la puerilitatea artei“. Când am recunoscut în copil „ființa estetică perfectă“ un cititor atent ar fi înțeles că e vorba aici nu de „puerilitatea“ artei, ci de elementul artistic din psihologia copilului. Tot astfel nu se poate vorbi de „puerilitatea“ iubirii, pentru că ea se manifestă în chip atât de complex la copil, precum nu se poate vorbi de „primitivitatea“ sentimentului religios, pentru că oamenii primitivi erau cu deosebire spirite religioase.

Și amic din cuprinsul „Micului Tratat de Estetică“ nu poate îndreptăți pe d. Lovinescu să creadă că e vorba de o săracire, de o reducere a artei la „puerilitate“. Chiar dificultatea, pe care „Micul Tratat“ o prezintă se pare inteligențelor celor mai exercitate, ar dovedi tocmai contrariul!

Răzîmându-se pe un cuvânt, d. Lovinescu a alterat astfel întregul spirit al lucrării noastre.

5. Există totuși o credință pe care n'o împărtășim în aceeași măsură. E vorba

1) E. Lovinescu: Istoria literaturii române contemporane (vol. II: Evoluția criticii literare) pag. 264—271.

Programul politic al activiștilor

de utilitatea criticii. Cred că, niciun argument, niciun raționament nu va izbuti să ne apropie unul de celalt pentru a sluji această idee buclucășă. În „Micul Tratat” declarasem următoarele: „Critica literară și artistică n'are altă valoare decât aceea a individului care o exercită, și nu va putea ridica pe niciunul din cititorii săi la treapta de percepție estetică la care se află, dacă cititorii n'au aceiași calitate receptivă sau una superioară”. Și încheiam: „Când înțeleg, descoperă, recunoaște și inițiază, criticul scrie doar un ziar intim”. D. Lovinescu spre a ne convinge de necesitatea și eficacitatea criticii, aduce un argument împotriva cărnii facem toate eforturile ca să rezistăm: activitatea noastră publicistică. Această activitate ar fi „contribuit și ea într-o măsură apreciabilă la deplasarea conștiinței estetice, etc.”. Și totuși ne opinem! Nu, publicistica noastră, timp de peste un deceniu n'a contribuit la nimic. Toată nădejdea e în altă generație mai aleasă din fire și mai educată. Și în 1914 în „Noua Revistă Română” și în 1922 în „Lupta” și în 1924 în „Cuvântul Liber” și în 1926 în „Universul Literar” n'am făcut decât să adăugăm filă cu filă la „carnetul nostru intim” de critică... Dacă însuși d. Lovinescu a avut nevoie de lămuririle de mai sus, mă întreb cu spaimă ce vor fi înțeles alții!...

Și apoi din propria sa activitate critică — spre a-i întoarce politetea — nu-și dă seama d. Lovinescu de singurătatea austieră în care rămâne, în clipele cele mai personale ale intuiției sale critice? E de ajuns să pomenim de cercetările sale artistice din ultimul timp, în deosebi asupra câtorva poezi din generația nouă: trei eforturi din această țară e azi împotriva sa!... Cine are dreptate? Suntem gata să credem că d. Lovinescu. Dar privind la această luptă între sensibilități, siliți suntem să recunoaștem că orice am face, oricât și oricum am scrie, critica estetică rămâne un ziar intim, transmisibil, numai oamenilor de aceeași calitate sufletească. Altă încheiere nu vedem!

II. Întâmpinarea d-lui G. Murnu.

Lăsând deoparte acțiunea sa, infamantă îndeosebi pentru un profesor universitar, de a încerca pe căi lătrănoase, prin rusinoase intervenții, suprimarea unui adversar de idei, și neînând seama de confuzia penibilă pe care o face între scriitori, învinuindu-mă de opiniile altora, să ne oprim o clipă la sămburele întâmpinării d-lui G. Murnu?).

În capitolul în care vorbeam de moartea operelor de artă, dam pildă pentru ultimul fel de moarte (pieirea victii ambiante în care o operă s'a ivit) poemele homerice și poemul dantesc. Despre poemele homerice spuneam că s'au încercat numeroase transpuneri, incapabile să redea viața originală a vechii Elade; în Franța s'a întrebuințat în ultimul timp limbajul „plain-airist”, la noi d. Murnu a încercat stilul poporanist. Și în notă făceam observația că din această pricină în traducerea d-lui Murnu, soborul zeilor pare o ceartă de ciobani, iar al eroilor o sațră de țigani.

D. Murnu declară că „d. A. se leagă de vocabularul meu, numindu-l țigănesc”.

Cecace este, evident, o nouă confuzie, tot atât de penibilă — desi rândurile noastre erau la mîntea oricui!...

Vom adăoga acum însă, în afară de problema care ne interesa în „Micul

Tratat”, că traducerea d-lui Murnu sunt cu totul lipsite de poezie, oricare ar fi stilul și limbajul întrebuințat, de poezie adică de singurul lucru care dă valoare artistică unei traduceri. Traducătorul îmi neagă, e drept din principiu putința de a înțelege „individualitatea valahă” a traducerilor sale. — când toată nenorocirea d-lui Murnu se trage tocmai din faptul că o înțelege prea bine!... De altfel pe acest teren mă întâlnesc și cu alți scriitori (d. Camil Petrescu, G. Tonăreanu și alții) valahi autentici, din Valahia nu depe terenurile nestătornice și dubioase ale Macedoniei!...

În asemenea împrejurări și cu asemenea argumente nu e de mirare de ce pentru d. Murnu „asa numitul Tratat de Estetică” este tendențios” și de ce nici noi nu mai simțim nevoia de a duce cu d. A. discuția mai departe.

Opera publicistică dela Arad e cu atât mai merituosă cu cât ea a luat ființă în condițiuni și împrejurări extrem de grele.

În însemnările intime, de care vorbeam în numărul trecut, se găsesse descrise toate peripecțiile prin care a trecut zămislirea acestui organ de publicitate. Certurile din iarna anului 1896 dela „Tribuna” deviaseră atât de mult în pasiuni și patimi personale încât cei plecați erau gratificați cu cele mai josnice apostrofări.

„Suntem acuzați seric autorul însemnărilor intime, că am fi plecat cu sume mari de bani, și noi abea putem trăi de pe o zi pe alta”.

Veracitatea acestei acuzațiuni se confirmă și prin o notă publicată de „Gazeta Transilvaniei” la Brașov cu prilejul apariției primului număr din „Tribuna Poporului” și în care se spuneau următoarele:

„De mult se vorbește, că cei ce au rămas nemulțumiți cu modul cum s'au transat ceriele cari au fost isbucniți în iarna trecută la „Tribuna” din Sibiu, vor scoate un nou ziar. Acum la Crăciun a apărut numărul de probă al acestui ziar, care va esi — cum și eu ce mijloace ei vor și mai bine — zilnic în Arad sub numele de „Tribuna Poporului”.

Tratat”, că traducerea d-lui Murnu sunt cu totul lipsite de poezie, oricare ar fi stilul și limbajul întrebuințat, de poezie adică de singurul lucru care dă valoare artistică unei traduceri. Traducătorul îmi neagă, e drept din principiu putința de a înțelege „individualitatea valahă” a traducerilor sale. — când toată nenorocirea d-lui Murnu se trage tocmai din faptul că o înțelege prea bine!... De altfel pe acest teren mă întâlnesc și cu alți scriitori (d. Camil Petrescu, G. Tonăreanu și alții) valahi autentici, din Valahia nu depe terenurile nestătornice și dubioase ale Macedoniei!...

În asemenea împrejurări și cu asemenea argumente nu e de mirare de ce pentru d. Murnu „asa numitul Tratat de Estetică” este tendențios” și de ce nici noi nu mai simțim nevoia de a duce cu d. A. discuția mai departe.

Din acest număr de probă nu se va putea înțelege nimeni asupra scopului, ce-l urmărește acești paraponisiți. Una însă va înțelege din el orișicine, care cunoaște cât de puțin faptele și purtarea lor din trecut, că adică „lupul își schimbă părul, dar năravul nu”.

Însinuirea este destul de transparentă și tonul bătrânei gazetei e neobișnuit, ca astfel să fie întâmpinat un nou confrate tocmai în Ardeal, unde era atâtea nevoie de presă românească. Dar nici „Tribuna” nu s'a lăsat mai pre jos, căci iată ce „apreciere” i-a făcut ea numărului de probă dela Arad:

„În sărbătorile Crăciunului am primit noul ziar din Arad „Tribuna Poporului”. Tiparul și hârtia se prezintă bine, încolo puține bune am putea zice”.

Ironia și răutatea celor două organe ale oficialității partidului național sunt revoltătoare, chiar dacă nu ne gândim la lecția ce le-a servit-o timpul prin desvoltarea înfloritoare a ziarului arădan.

Când va veni timpul ca să se poată da publicității jurnalul intim din chestie se va vedea, că „cei plecați” au fost „lucrați” și la București, încât toate sfertările de-a obține aici vre-un ajutor bănesc au fost zadarnice. Chelnicile pentru numărul de probă, care nu s'a tipărit la Arad ci în tipografia părintelui Ion Moja din Orăștie, s'au strâns prin cotizații. Situația materială a celor grapați în jurul noului organ era însă atât de precară încât era cât p'aci să nu mai poată apărea nici un număr și astfel să se compromită toată afacerea. În lipsa banilor a fost însă mult suflet și toate greutățile au fost învinse.

Din însemnările intime am aflat și cine erau mînuirii condeiului la noul organ, cari au știut să dea sub anonim, în primele numere o formă extrem de elocventă nouilor năzvințe și orientări în politica națională a românilor de peste Carpați. Primul articol-program din numărul de probă se datorește d-lui Vasile Goldis, iar articolele de fond din numerele viitoare erau ale regreiatului Ioan Rusu-Srîianu, care a redactat multă vreme „Tribuna Poporului” în calitate de redactor responsabil.

Articolul d-lui V. Goldis, poate fi considerat, cu drept cuvânt, un document istoric pentru aceea îl reproducem aproape în întregime:

„Întărm în luptă cu un singur gând: să facem tot cât ne este în putință pentru propășirea cauzei naționale.

Cum însă din partea unor frați am fost ceriați chiar înainte de-a apare, dorind să împrăștiem nedumiririle celor ce cu bună credință au putut fi înșelați, ținem să spunem câteva cuvinte.

Redacțiunea se va însufleși pînă la urmă din sentimentul poporului!...

Tocmai de aceea nu vom întreba de ce ne ocărăsc cei cari nu de mult se bucurau că luptă alături cu noi, nici le vom răspunde prin ceartă.

Poporul nostru trece prin vremuri atât de grele, încât fără îndoială, nevrednic este și rău român cel care-și mistuie puterile în certe, în loc de a-și frământa mintea într-un plămăuitor de lucruri înalțătoare.

Vom îndrepta gândul nostru asupra stării lăuntrice a partidului național, și vom căuta puterea îndeosebi într-o organizație serioasă și temeinică a luptătorilor cu inima deschisă și cu lapădare de sine.

Și nu o să uităm mai ales hotărârile

¹⁾ G. Murnu, în „Viața Literară” din 15 Ianuarie 1927.

aduse de fruntașii naționalităților române, sârbe și slovace, cari prin congresul din anul 1895 deșteptaseră atâtea speranțe într'un viitor mai frumos.

Mai mult chiar: vom căuta o apropiere și mai vădită atât către Viena cât și către naționalitățile de acolo, cari luptă și ele pentru a pune capăt politicii nenorocite pe care o face guvernul unguresc.

Cât despre România, socotim că este cea mai mare greșală a ne arăta mai înțelepți decât frații noștri de-acolo și a-i certa pentru că anume lucruri politice ei le rezolvă într'un fel sau altul.

Prin trecutul lor, prin viața politică ce o duc, prin responsabilitatea ce o au, de sigur că în primul rând bărbaii de stat ai României sunt chemați să privegheze atât asupra intereselor țării lor cât și asupra intereselor generale ale națiunii române, și față de partidele din Tară credem că nu putem avea decât dragostea fratelui către frate, pentru că peste hotare noi nu partide, ci frați căutăm.

În privința publicării articolelor și a corespondențelor, vom căuta să introducem responsabilitatea autorilor.

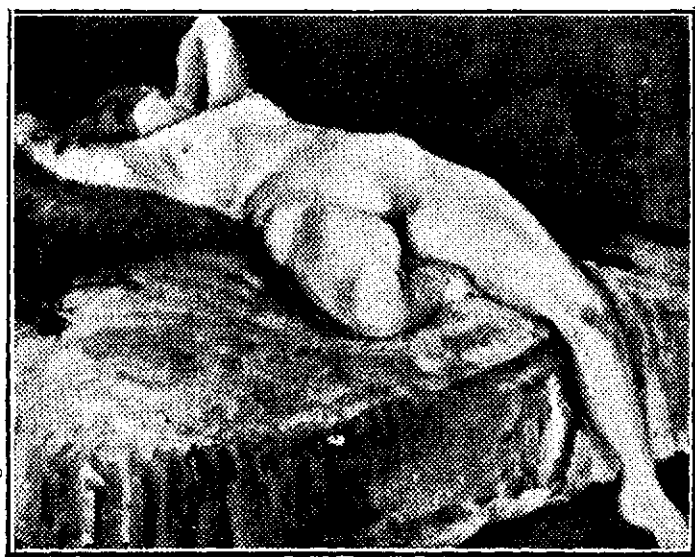
S'a introdus, de câțiva timp, obiceiul rău de a se publica adesea lucruri îndrăznețe și pentru mulți jignitoare chiar, fără a se cere autorului numele. Am înțeles această procedură când e vorba de a combate sisteme ori idei socotite primejdioase. Dar când se ating instituții ori chiar persoane, a mai tolera asemenea stări de lucruri este a contribui în chip vinovat la scăderea tot mai mult a autorității presei. Cel ce are ambiția nobilă de a combate un rău, să aibă și pe aceea de a sta eventual în față cu cel combătut.

Și din acest strălucit program politic, oficialitatea partidului național n'a înțeles nimic, iar organele ei își băteau joc de el.

După cum se vede în acest articol se dădea răspuns și acelor bărbai politici din Ardeal și din București cari combatteau apropierea de Viena și de celelalte naționalități.

Vrednică de remarcat este precizarea ce se făcea cu privire la atitudinea față de vechiul Regat. E de regretat că oficialitatea partidului național n'a înțeles nici în România întregită să-și impună față de „Tară” singurul principiu frumos și rezonabil de „dragostea fratelui către frate”. De multe lucruri urâte și păgubitoare am fi scăpat.

ION BAILA

ANESTIU : NUD

Ce-a scris Pompiliu Eliade?

V. DIVERSE

Pe lângă cele de mai sus — spre a completa lista scrierilor lui Eliade — vom avea de adăugat:

teatrale și:
academice.

În calitate de conducător al Teatrului Național, Pompiliu Eliade înțelege să se ocupe cu toată râvna și seriozitatea, de acest templu în care, mai ales pe atunci, se făcea foarte puțină artă.

15. Astfel el scrie acel raport plin de juste observațiuni — Teatrul Național din București (1908—1909) cu privire la activitatea acestei instituțiuni din care revista *Flacăra* publică sub titlul: *Teatrul, arta și naționalismul*, un interesant fragment cu prilejul morții marelui om de teatru (An. III, No. 53).

16. În fine, în aceeași direcțiune, articolul: *Teatrul și celelalte arte* cu care se deschide No. 15 (An. I) al aceleiași publicațiuni.

Ca orator Pompiliu Eliade se manifestă din plin. Ce păcat că nu toate discursurile sale au fost tipărite!

Din cele ce pot fi citite și astăzi ghicim pe:

Conferențiarul ocazional în:

17. *Zece Mai*. Buc. 1903; pe oratorul politic în:

18. *Cătilinara*, rostită la întrunirea partidului național-liberal dela 18 Februarie 1907;

19. *Discursul* rostit la întrunirea partidului național-liberal din 26 Febr. 1906; pe oratorul social în:

20. Pentru profesori — discurs ținut în ședință intimă a congresului, corpului didactic; și

21. *Discurs împotriva alcoolismului și a beției*. București 1908.

În fine diversele propriu-zise:

22. *Semănătorul de neghină*. Buc. 1906.

23. *Statul și literatură* (*Flacăra*, I, 31).

24. *Contemporanii* (ibidem, III, 29).

Aceste 24 de titluri, de valori cu totul neegale, închid activitatea spirituală a unuia dintre cei mai de seamă și mai serioși muncitori intelectuali, și propagandiști ai culturii noastre.

Să mai adăugăm oare că, murad desul de tânăr, Pompiliu Eliade a dus cu el încă atâtea alte condensări savante ale spiritului său?

O bănuiește fiecare, iar articolul: „Un proces senzational” (*Flacăra*, II, 4) ne-o confirmă odată pentru todeauna.

PAUL I. PAPADOPOUL

Iarăși despre

„Știința Literaturii”

Obiecțiunile aduse de noi concepții centrale din „Știința Literaturii” a d-lui profesor M. Dragomirescu, prin două articole publicate în revistele „Convorbiri Literare” și „Universul Literar” au fost formulate cuvințios, impersonal și prin argumente temeinice și serioase. Ele au fost determinate de considerațiuni strict critice, iar nu de sugestii lătralnice sau intenții de defracțiune.

De aceea nu găsim de loc justificate presupunerile și suspiciunile domniei sale față de mobilele desinteresate ale acestor articole, exprimate în „Falanga” din 22 Ianuarie 1927.

Ele nu sunt la locul lor și le regret cel dintâi prezența într-o discuțiune izvorâtă din cultul ideilor și respectul adevărului.

În același răspuns din „Falanga” mi se impută utilizarea citatelor din Lauesan și Wallace.

Pentru restabilirea faptelor amintesc că reproducerea lor s'a făcut în urma și numai în urma expunerii argumentelor personale, cu scopul de a dovedi confirmarea lor și de actualele concepțiuni ale științelor naturale.

Așa dar și această învinuire este gratuită.

Referindu-ne la noile explicațiuni date, reproduceri mai amănunțite ale celor anterioare, relev cu delicatețe cuvenită următoarele: relațiunile reale afirmate de d. Dragomirescu ca existente între indivizii care compun speciile, nu modifică într'un mic caracterul noțional al termenului de specie.

Aceste „relațiuni” lămuresc un singur lucru: specia ca noțiune prin dănele are un conținut mai bogat de cât genul, ordinul, clasa, etc. Prin urmare deosebirea între ele este tot de ordin logic și nu de realitate.

După cum, în celelalte științe ale naturii, legile care constată și prevăd raporturi constante între fenomene nu sunt realități ci abstracțiuni (matematicianul Poincaré le consideră simple convențiuni facultative), tot astfel speciile subsumează raporturile grele și constante dintre indivizi, fără ca să fie realități.

Ideile acestea sunt astăzi un fel de postulate ale științei moderne.

D-nul Dragomirescu susține un punct de vedere contra lor, le nesocotește fără să le doboare și fără să știrbească ceva din soliditatea și autoritatea universală.

Speciile fiind numai abstracțiuni, conceptul lor este inaplicabil în domeniul literaturii prin ajutorul lor este cu neputință. Explicațiunile sale ulterioare nu sunt convingătoare; ele exprimă în schimb o tenacitate impresionantă, orgoliul și pasiunea cu care d. Dragomirescu știe să-și apere o idee și o năzuință științifică înrădăcinată adânc în viața și cariera sa.

Noi relevăm cu simpatie această tenacitate și pasiune literară, subliniind în același timp spre pildă și nobilul idealism științific de care a fost călăuzit până în prezent.

CONST. GEORGIADÉ

ERATA

Sestina VIII a lui Petrarca, din eroare, a apărut în numărul trecut cu numele lui Leopardi.

EXPOZIȚIILE : CARDAS—ADAM BALȚATU

Deși poate prea tardiv — (pe timpurile acestea de succesive bălciuri pictoricești, cronicarul nu mai poate pridi!) — e totuși folositor să remarcăm expoziția tânărului CARDAS, care ne-a adus două, dacă se poate spune — note distincte în vacarmul desertăciunilor plastice actuale: discreție și nu știu ce frescheță juvenilă.

Având încă nevoie de muncă perzistentă și mai ales, de o precizare mai strânsă în observația, care precedează paleta, pictorul Cardas e o mică promisiune a plasticei noastre, despre care simțim curiozitatea să ne ocupăm în viitor.

Am văzut în expoziția d-sale recentă — și mărturisim: cu surprindere — câte-va studii de peisaj, în care pictorul se tradează nediscutat.

Ne-am ocupat și altă dată de d. ADAM BALȚATU, cu rezerva deghețată a omului de meserie, care nu urmărește, vorbind despre opera unui coleg, nici participare la beneficiile succesului, nici satisfacție meschină de cârtitor maniac.

A. Balțatu este un temperament căruia n-ar trebui să i se precupească stimulările sufletești, și loviturile propulsive. Fiindcă e tânăr — iar talentul d-sale în nehotărâta căutare de sine.

Îl cunosc pe d. Balțatu de pe timpul când, elev al școlii de Belle-Arte din Iași, își căuta, cu înfrigurarea neofitului, drumul propriilor chemări, — baraf la fiecare pas de tirania clăpăgă a unor „profesori” care constatau, gravi, în dibuirile tânărului, abateri justifiabile la reglementele școlare.

În adevăr pe vremea aceea — și astăzi încă nu s'a schimbat nimic — elevul, venit din plaiuri cu flori de levănțică, ori din mahalalele triste ale târgurilor moldovenești, era obligat să-și omoare din primii ani ai frăgezimii sufletești — în ateliere mucedde, morfolind între degete o extompă, din vârful negru al căraia urma să se înfiripeze pe lucul hârtiei, mutra de ghips a unui Seneca, ori șoldurile de ipso ale Dianei — despre cari copilul nu auzise niciodată vorbindu-i-se și pentru înfășoșarea cătoră — (ah! groaznicele înfășoșări de strigoi albi și murdari, ale ghipsurilor!) — nu putea să aibă de cât spaimă și greață.

Era natural ca Balțatu să dezerteze din când în când, singur sau în tovarășia altor tineri camarazi, din sălile cu trist aspect inchiizitorial ale „academiei” — către plaiuri îmbălsămate de izmă sau către cartierele sărmăne ale Iașului, în cari pitorescul se înfrăcea neașteptat cu mizeria.

Din epoca aceea de aere admonestări profesionale, de umifinte didactice, de fierbere tinerească și de lipsă materială, eroic întâmpinată — datează primele încercări picturale ale lui Balțatu, în cari romantizitatea juvenilă se sprijinea, stângaci și confuz, pe crâmpoie de realitate, banale și inexpressive.

Firește, producțiunea aceea, a trezit în mediul încă neformat pe care îl frecventa d. Balțatu — mediu de negustori umili, de mici funcționari și de profesori sentimentali — un entuziasm exa-

Cronica muzicală

AL XI-lea CONCERT SIMFONIC POPULAR; DIRIJOR : ALFRED ALESSANDRESCU

Uvertura la „Cose fan tutte” de Mozart. Concertul în Re major de Philipp Emanuel Bach, Poemul simfonic „La Jéunesse d'Hercule” de Saint-Saëns, Poemul simfonic „Don Juan” de Richard Strauss și Uvertura la „Oberon” de Weber — iată programul ultimului simfonic popular. Deci: două uverturi, două poeme simfonice și un concert. Iar, din punctul de vedere istoric, al evoluției stilului muzical, programul maestrului Alfred Alessandrescu conține piese caracteristice ale unei epoci care, socotită dela nașterea lui Karl Philipp Emanuel Bach, — numele complet al acestui al doilea fiu al marelui Johann Sebastian — se întinde del. 1714 prin victoriile celorlalți eroi ai artei muzicale prevăzuți în acest program, prin Richard Strauss, până în zilele noastre. Dela uvertura plină de humor și ironic, de vervă scintilantă, de comic mozartian, de geniu apolinic, programul ne conduce, dela finele penultimei decade a veacului al XVIII-lea, îndărăt, spre mijlocul veacului, spre vremea când procesul de disoluție al barocului muzical este mai pregnant și când raze preromantice rășbat tot mai vii și tot mai primejdioase pentru cei ce vedeau în aceste noi tendințe de transformare stilistică: „marea catastrofă a muzicii”. Deci, la concertul în Re major al lui „Bach hamburghezul” sau „berlinezul”, din epoca de „Sturm und Drang”, de „genre galant”, în care Philipp Emanuel Bach se bucură de un credit artistic incomparabil mai mare decât avușese norocul să se bucure strălucitul său părinte Johann Sebastian „Bach leipzighezul”. Iar prin acest stil galant, reprezentat prin concertul acestui străbun al romantismului german de nord nu era mai firească trecere dela Mozart la concizia și luminozitatea spiri-

tului, de claritate și precizie franceză, al lui Saint-Saëns, și la celalt maestru al poemului simfonic la temperamentul de ardore și pasiune sudică, Richard Strauss, către ale cărui lucrări ale genului maestrul Alessandrescu arată o înclinare deosebită. În afară de acești doi succesori și continuatori ai lui Liszt, programul conține ca încheiere o definitivă cufundare în romantismul autentic al lui Weber, prin magica uvertură, la „Oberon” plină de vrajă și neastâmpăr romantic, ultima mare producție simfonică a celui ce, puține zile după ce dirijase întreaga operă „Oberon” la Londra, adormia întru Domnul, în noaptea de 5 spre 6 Iunie 1826, în vârstă de nici patruzeci ani împliniți.

Cu înscrierea uverturii lui Weber ca piesă finală a programului alcătuit din așa de bogate surse stilistice, Alfred Alessandrescu pare a proiecta peste întreaga epocă istorică din care și extrage materialul de dirijat, un fascinant suflu românesc, de fantasmă și intensă sensibilitate. În ținuta sa riguros echilibrată, deși în jumătatea primă a programului svârle revoluționare bețșorol dirigențial, șeful de orchestră Alfred Alessandrescu rar renunță la linia clasică de Kappelmeister, ci, potolit în gest și în atitudine, abia isbutim să prindem contact cu acel adânc torent de conștiință muzicală străluminată de daruri și de studiu, de probitate artistică și vâjnoase tendințe de vulgarizare muzicală și educație a masselor cu acel torent ce împodobește, și pe latura dirigențială, cu succese trănicioase viguroasa personalitate muzicală a maestrului Alfred Alessandrescu.

GEORGE DIACU

gerat, care l-a oprit pe Balțatu, de la observația mai riguroasă a naturii, dela o concentrare în manipularea materiei și, mai ales, dela o cristalizare în atitudinea de pictor, față de natură.

Mai acum câțiva ani d. Balțatu — dornic de învățătură nouă și de orizonturi noi a pornit-o spre Italia de unde ni s'a întors, peste puțin, cu o expoziție, în care fada poezie a tinereții se lasă acum exprimată printr'un pompierism de pensulă, caracteristic plasticei italienești contemporane.

Cu tot succesul d-sale de atunci, d. Balțatu nu se afla totuși pe drumul cel sănătos.

La Balcic, Iser a fost acela care i-a lămurit apoi, de bună seamă fără să știe, interpretarea severă a naturii.

Dar pesimismul lui Iser, — un pesimism milenar, al rasei — care deformă natura până la schingiuire, imprimându-i o tragică clocotire lăuntrică — nu se putea încuscri nici cu temperamentul d-lui Balțatu, de visător moldovean, nici, mai vârtos, cu puterea mijloacelor sale interpretative hărăzite unor domenii de activitate plastică, adevărate sufletește.

Cântărețul Balțatu nu putea trăi multă vreme în pielea de visionar incisiv a lui Iser.

Fără să-l fi abandonat complect — d. Balțatu a încercat și a izbutit în parte, la salonul din anul trecut, o evadare.

A fost pentru toată lumea care-l urmărește cu simpatie și înțelegere — o surpriză frumoasă. Cu prilejul acela

scriam despre d-sa :

„...D. Balțatu atacă de data asta în plinul ei problema picturală, pe care, până acum, o înconjurase din timiditate sau poate — și credem aceasta mai lesne — din graba de a răspunde pe piață la cererea negustorilor și a unui public cu avere improvizată și gust echivoc.

„Dela choșurile d-sale invariabil aceleași — unde o culoare flecuiată se așternea lăptos și suficient peste contururi fără soliditate și fără caracter, dela temele d-sale de un pitoresc ieftin și banal — d. Balțatu a trecut la studiul atent al materiei, la pasta consistentă și adâncă, la urmărirea îndeaproape a unei construcțiuni vâjnoase și a unui contur, din care ambiguitatea este hotărât și definitiv alungată.

„...Dacă în aceeași măsură, d. Balțatu va ști să se concentreze și în alegerea subiectelor sale (i-am recomanda cât mai mult îndrăgirea omului) — avem nădejdea că, foarte curând, va izbuti să se afle pe sine, ceiace în artă este o nețăgăduită și temeinică izbândă...”

A trecut aproape un an și d. Balțatu nu ne-a desmăntit în nădejile noastre și ale altora.

Expoziția d-sale de acum — (în afară de câte-va excepțiuni cari sunt parcă anume îngăduite în ansamblu, ca să stabilizească, prin contrast, progresele) — e o manifestare serioasă, care ne dovedește că artistul acesta a intrat în fazașul propriei personalități creatoare — ceiace înseamnă, nediscutat, o victorie.

N. N. TONITZA

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ S'a pus sub tipar **Tabla de materii**, pe anul 1926, a **Universului literar**.

Ea va cuprinde, în deosebite de ce crede d. Mihail Dragomirescu, tot ceea ce s'a publicat în coloanele acestei reviste, chiar dacă nu s'a cerut, pentru aceasta, autorizația **Institutului de literatură**...

□ Desenul d-lui **Vasile Savel**, din numărul trecut al **U. L.**, se datorește d-lui **Șt. Dimitrescu**.

SCRIITORII

□ **Cuvinte potrivite**, volumul de poezii al d-lui **Tudor Arghezi**, s'a pus sub tipar, în editura „Fundatiei Principele Carol”.

□ **Spre Africa**, se numește jurnalul de bord, pe care d. **Mihail Negru** îl publică în editura librăriei „Socec”.

Sunt însemnările unei călătorii fructuoase, în Orient, pe drumurile de incantare ale Bosforului, ale mării Egee, pe țărmii Africii și chiar în pământul sfânt al Ierusalimului.

Jurnalul de bord al d-lui Mihail Negru unește reportajul agreabil, cu informația utilă.

Insoțită de ilustrații și de o hartă a Ierusalimului, această carte alcătuiește una din lecturile cele mai confortabile și mai instructive.

□ D. **Al. T. Stamatiad**, publică (ed. „Salonul literar”, Arad, 1927, lei 30), o culegere de cugetări și paradexe, sub titlul **Sufletul lui Baudelaire**.

Între scriitorii cari au închinat un cult autorului **Albatros**-ului, este, printre cei dintâi, d. **Al. T. Stamatiad**. Sunt aproape 15 ani de când d-sa a dat, într-o admirabilă plăchetă **Poemele în proză** ale lui **Baudelaire**, iar în timpul din urmă, o serie de traduceri, în versuri albe, din **Les fleurs du mal**.

Vom reveni asupra noii contribuții baudelairene a d-lui **Al. T. Stamatiad**. Zilele acestea apare noul volum de poezii al d-lui **G. Nichita**.

S. S. R.

□ Duminică, 6 Februarie, are loc adunarea generală a Societății Scriitorilor Români. Se va citi raportul activității comitetului și se vor admite noi membri.

□ În o următoare adunare generală, către sfârșitul aceleiași luni, se vor decerna premiile anuale ale S. S. R.-ului. Votul va fi precedat de lectura rapoartelor celor însărcinați să refere.

□ Sezătorile literare, din București, ale S. S. R.-ului, nu vor mai avea loc anul acesta.

□ Pentru primăvara lui 1927, S. S. R.-ul proiectează un turneu prin nouile provincii, fac cutare lucru.

O „FALANGA” DE MERCENARI

În ultimul număr al **Falangei**, d. **Mihail Dragomirescu** se plânge de „dilațiile” d-lui **E. Lovinescu**.

Atunci ce-ar trebui să facem noi, cari dela reapariția „Falangei” suntem tema de predilectă delațune a d-lui Mihail Dragomirescu și a falangei sale de mercenari.

Mai la urma urmei, ce nu ne iartă oficialul de critică din aula Fundatiei? Lipsa noastră de hotărâre sau îndărătnicia cu care, niciodată, în nici o împrejurare, nu ne-am gândit să consultăm dispensarul de critică subvenționată al d-lui Mihail Dragomirescu?

Dacă înțelegem vanitoasa jignire pen-

tru cel de-al doilea motiv, nu pricepem de unde s'gurața cu care „Falanga” ne socotește lipsiți de hotărâre.

Li vom face pe plac.

Nu ne-am ocupat de „Falanga” decât o singură dată, socotind că o explicație categorică ajungea.

Ne-am ferit să mai amintim de dânsa pentru un motiv foarte simplu: „Falanga” manevrează pe maidane și nu în aria literaturii. Ne-am interzis, deci, acest reportaj.

Dar iată ultimul număr, plin de atenții din ce în ce mai stupide. Dela directorul Institutului, până la starostele simbriașilor lui, toți au câte ceva de stilizat.

Să-atunci:

1) Pentru d-l **Radu Bucov**, dacă nu ne înșelăm chiar d-l Mihail Dragomirescu, această umilă întrebare: face parte tot din arsenalul științei literaturii sau al unui misticism care s'a rălăcit în demodabil și sistemul acesta de delațuni și de calomnii cu care, dela un timp, vă îndelețniciți? Cum puteți afirma, atâtea vreme cât sunteți fostul meu profesor de literatură dela Universitate, o enormitate ca aceasta: că d-l **E. Lovinescu** și-a plătit reclama la **Universal literar**? Dar ați plătit d-voastră vreun ban fie pentru informațiile cenacului D-voastră, la **Miscarea Literară**, fie pentru inserarea cărții D-voastră, la **Universal literar**?

Pun numai întrebarea și vă cedez onorarea de a vă găsi un calificativ. Posedați atâtea în rafturile criticii subvenționate a valorosului D-voastră magazin de literatură.

2) Pentru d-l **N. I. Russu**: Sunt oameni cari se simt nefericiți dacă nu-i faci, pur și simplu, imbecili. Dar mai întâi nu înseamnă că trebuie să scrii tot ceea ce gândești. Pentru aceasta îi se cere să zici de falangită, și nu e cazul nostru. Și-apoi: Soarta ne-ar fi putut pedepsi și pe noi să fim asistentul d-lui Mihail Dragomirescu.

Și poate că și noi am fi fost în trista situație — vai! câte umilinți nu ne impune viața! — să ne slujim maestrul și legile lui. Iată de ce, dintr-o considerație foarte omenească, ne-am ferit să vorbim până acum de mercenarii „Falangei”.

Dacă am făcut-o astăzi, este pentru că să le dăm o primă și ultimă satisfacție, în aceste ultime rânduri, în care ne mai ocupăm de existența „Falangei”.

PERPESSICIUS

REVISTE

□ **VIATA LITERARA** (1, 35, 29 Ianuarie 1927).

Interviul săptămânal al d-lui **I. Valearian**, aduce gânduri superioare ale savantului și artistului, profesor universitar **Vasile Pârvan**. Vorbește întâi de științificismul care înăbușă instrucția în școlile noastre, distinge apoi între cultură și literatură, frânge o subită încontra „seminariilor și institutelor de literatură”, dar mai ales pledează pentru autonomia literaturii, sau cum așa de plastic îl numește d-l Pârvan: **M. Sa Literatul**.

La noi se plâng unii scriitori, că n'au mediu prielnic pentru creație: parca Eminescu a avut mediu prielnic, și totuși cine l-a împiedicat să fie Eminescu Pentru a crea se cere mai întâi să fi trăit viața adevărată, să fi suferit. Kipling și-a petrecut toată viața în călătorii prin Indii și alte ținuturi ale pământului. Când a

descriș viața din junglă sau depe vapoare, el a simțit-o, a trăit-o intens.

La noi se face astăzi o literatură formalistă. De aceea nu are ecou. Literatura rusească a tăsnit din suferința unei întregi generații. Deasemenea scriitorii de mână întâia din Franța sau Italia, au trăit cu adevărat și au suferit. Dante a dus o viață sbuciumată, a suferit exilul și oprobriul public, deaceia opera lui e atât de vie.

La noi, cred că nici odată nu am avut un mediu mai potrivit pentru creația artistică decât în această perioadă de după război. Am trăit marea tragedie a războiului. Câți s'au găsit s'o serie. Și aceasta pentru că acei care au simțit cu adevărat evenimentele, adică țărani sunt mulți. Cei alții au trăit senzațiile dinainte.

Dar problemele poetice de ce nu-și găsesc artistul? Atâtea fenomene noi: rase diferite în ciocnire cu temperamentul latin, obiceiuri străine în contact cu cele băstinașe. Acestea nu-s oare o bogăție de motive pentru artistul creator? Crezi că se poate face opera de artă privind prin geamul dela Capșa, cum se perindă mulțimea de gură-cască, aceeași și aceeași în tot-decuma? Este permis oare ca literatura să fie numai un joc al imaginației? Nu zic numai de cât, că scriitorul trebuie să caute tot felul de aventuri pentru a avea subiecte. Trebuie însă să ia parte la viața activă. Ne trebuie o auto-educație a grupului de personalități creatoare, o revizuire de conștiințe și aceasta independent de factorii conducători. Literatura cea mare este independentă. Shakespeare și Dante n'au atârnat de nimeni. Adevăratul literat nu poate fi o anexă unei politici, nici a poporului. Literatul este Majestatea Sa Literatul și trebuie să se ridice la înălțimea misiunii sale.

D. **Camil Petrescu** scrie, cu prilejul reprezentării lui **Le Dictateur** al lui **Romains**, despre: **Erarhia genurilor**.

D. **Al. Bădănta** încheie bilanțul literar al lui 1926.

□ **LAMURA** (VII, Decembrie 1926):

D. **I. Simionescu**, scrie despre personalitatea lui **Spiru Haret**, un mic studiu din care extragem aceste date biografice:

Născut în Iași la 1851, Haret, nu face parte din tagma privilegiatilor. Cunoscu nevoia chiar din copilărie. Cursul primar început la Dorohoi, îl continuă la Iași, în școala din Sararie, spre a-i sfârși la școala din Verde, la București. La Dorohoi prinde încă vremea alfabetului chirilic, spre a cădea la București în latinismul cel mai exagerat. Liceul l'a făcut la Sf. Sava. Fînd intern și învățând „în niște încăperi clădite la întâmplare, unele într-o stare de infecție de nedescris”. Și ca elev fu tăcut, retras, dar sânguitor și muncitor. De atunci datează **Trigonometria**, tipărită în 1873, folosită și azi în școlile secundare. Tot ca elev a tradus **Astronomia de Quetelet**, tipărită la Iași, de către Societatea Junimea.

Terminând liceul, se înscrie la Universitatea din București, unde-și dă licența în 1872. Căpătând o bursă pentru Paris (1874), trece din nou licența în matematică (1875), dar și în fizică (1876). Peste doi ani susține teza de doctorat, și azi citată, în ziua când s'a iscălit tratatul dela San-Stefano (30 Ianuarie 1878). Atinge probleme rămase nerezolvate dela Laplace. „Ea arată o însușire specială a minții sale, darul de a privi problemele mari în fața și de a găsi calea pe care aceste probleme pot fi atacate mai ușor” (G. Titeica).

Întors în țară, e numit profesor la Universitatea din București (1878), unde funcționează până la 1911, când iese la pensie. Model ca profesor, precis și clar în prelegeri, socotea profesința sa nu numai ca o îndatorire, ci ca un exemplu pentru studenții care-l audiază. Astfel concretizează timpul savantului, a cărui viață servește de model generațiilor următoare.